

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2021-2023

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Adéla Dolečková

**Logopedická prevence a školní vzdělávací program
v Mateřské škole Mečeříž**

Praha 2023

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Hana Fleischmannová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED PART TIME STUDIES

2021-2023

BACHELOR THESIS

Adéla Dolečková

**Logopedic prevention and school educational programme
in the kindergarten Mečeříž**

Prague 2023

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Hana Fleischmannová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Mečeříži dne 5.3.2023

Jméno autorky .....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce Mgr. Haně Fleischmannové za její odbornou pomoc, ochotu a čas, který mi věnovala při zpracování mé bakalářské práce. Děkuji také své rodině za trpělivost a podporu.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá oblastí logopedické prevence a školním vzdělávacím programem v mateřské škole. Teoretická část vymezuje pojmy logopedie, narušená komunikační schopnost, logopedická prevence, její metody a oblasti. Charakterizuje mateřskou školu a její role, rámcový vzdělávací program a školní vzdělávací program. Praktická část uvádí náměty aktivit pro logopedickou prevenci, realizaci a následnou evaluaci. Bakalářská práce ukazuje, že logopedická prevence může být součástí běžného dne v mateřské škole a současně prvkem školního vzdělávacího programu. Cílem je vytvoření souboru aktivit k realizaci logopedické prevence v předškolním vzdělávání.

Klíčová slova

Evaluace, logopedie, logopedická prevence, mateřská škola, narušená komunikační schopnost, pozorování, předškolní vzdělávání, rámcový vzdělávací program, školní vzdělávací program

Annotation

The bachelor's thesis deals with the area of speech therapy prevention and the school educational program in kindergarten. The theoretical part defines the concepts of speech therapy, impaired communication ability, speech therapy prevention, its methods and areas. It characterizes the kindergarten and its roles, the framework education program and the school education program. The practical part presents topics of activities for logopedic prevention, implementation and subsequent evaluation. The bachelor's thesis shows that speech therapy prevention can be part of a regular day in kindergarten and at the same time an element of the school education program. The goal is to create a set of activities to implement logopedic prevention in preschool education.

Keywords

Evaluation, speech therapy, speech therapist prevention, kindergarten, impaired communication, ability, observation, preschool, framework education programme, school education programme

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 LOGOPEDICKÁ PREVENCE	11
1.1 Logopedie	11
1.1.1 Řeč a Komunikace	12
1.2 Stádia a vývoj řeči.....	13
1.2.1 Jazykové roviny v řeči	15
1.2.2 Narušená komunikační schopnost.....	15
1.3 Logopedická prevence	17
1.3.1 Oblasti logopedické prevence	18
1.3.2 Metody logopedické prevence	21
2 MATEŘSKÁ ŠKOLA	25
2.1 Vzdělávání v mateřské škole	25
2.1.1 Diagnostika předškolního dítěte.....	26
2.1.2 Specifika předškolního vzdělávání vzhledem k logopedické prevenci.....	28
3 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	31
3.1 RVP PV a logopedická prevence.....	31
3.2 Školní vzdělávací program a jeho role	32
PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 LOGOPEDICKÁ PREVENCE A ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM V MŠ MEČEŘÍŽ	34
4.1 Cíl a výzkumné metody	34
4.2 Charakteristika výzkumného vzorku	35
4.3 Mateřská škola Mečeříž a školní vzdělávací program MŠ Mečeříž.....	36
4.4 Realizace vlastních aktivit podporujících logopedickou prevenci	37
4.4.1 Tematický celek „PODZIMNÍ POČASÍ“	37
4.4.2 Tematický celek „MOJE TĚLO“	43

4.4.3	Tematický celek „TĚŠÍME SE NA VÁNOCE“	46
4.5	Závěrečná evaluace.....	52
4.5.1	Objasnění výzkumných otázek	53
	ZÁVĚR	56
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	58
	SEZNAM ZKRATEK	60
	SEZNAM PŘÍLOH.....	61
	SEZNAM OBRÁZKŮ	61

ÚVOD

Předškolní věk je označován jako období rozkvětu a hry. Dítě chce objevovat svět, poznávat věci kolem sebe a komunikovat s ostatními. K tomu si musí osvojit jednu z nejdůležitějších schopností, a to schopnost komunikace.

Ať chceme, nebo ne, řeči se musíme učit. Pro včasný a přirozený rozvoj řeči je jedním z důležitých faktorů podnětné výchovné prostředí. Čím dříve si dítě osvojí mateřskou řeč, tím lépe se rozvine jeho myšlení, paměť a společenské začlenění. Tam, kde chybí řečový vzor, se řeč rozvíjí pomaleji než tam, kde je podnětné a laskavé rodinné prostředí. V současné uspěchané době však rodiny netráví příliš času spolu, rodiče mnohdy nemají dostatek potřebného času na své děti. Navíc internet a televize zabírají značnou část volného času rodičů i ostatních členů rodiny, což má za následek redukci rozhovorů v domácím prostředí.

Učitelé mateřských škol se stále více setkávají s dětmi s narušenou komunikační schopností. Bakalářská práce se zabývá logopedickou prevencí a školním vzdělávacím programem v Mateřské škole Mečeříž. Seznamuje nás s problematikou narušené komunikační schopnosti u dětí a poukazuje na to, že pedagogové v mateřské škole mohou logopedickou prevencí pozitivně ovlivnit řečový vývoj dítěte.

Teoretická část bakalářské práce je rozdělena do tří kapitol. V první části je vymezen termín logopedie, řeč, komunikace a role mateřské školy. Popisuje stádia vývoje řeči, jednotlivé jazykové roviny a narušenou komunikační schopnost. Součástí je také vysvětlení pojmu logopedická prevence, jednotlivé oblasti logopedické prevence a hlavní metody používané při výchovně vzdělávacím působení pedagoga. Druhá část se zabývá vzděláváním v mateřské škole, diagnostikou předškolního dítěte a uvádí specifika vzdělávání vzhledem k rozvoji komunikačních schopností. Třetí kapitola představuje rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání se zaměřením na logopedickou prevenci a hlavní role školního vzdělávacího programu.

Praktická část se zabývá logopedickou prevencí v Mateřské škole Mečeříž. Obsahuje vlastní náměty aktivit sloužících k logopedické prevenci. Popisuje jejich realizaci a hodnocení v rámci očekávaných výstupu. Během výzkumu byly použity metody pozorování, hodnocení a evaluace.

Cílem práce je seznámit s náměty aktivit vytvořenými autorkou, které jsou realizovány v mateřské škole. Zaměří se na podporu jednotlivých oblastí logopedické prevence u dětí předškolního věku. Svým tématem se shodují s tematickými celky školního vzdělávacího programu Mateřské školy Mečeříž. Práce má dále ukázat, že logopedická prevence může být přirozenou součástí školního vzdělávacího programu a každodenní činností výchovně vzdělávacího procesu v mateřské škole. Náměty aktivit mohou sloužit pedagogickým pracovníkům při realizaci logopedických chvil.

TEORETICKÁ ČÁST

1 LOGOPEDICKÁ PREVENCE

V současné době můžeme stále více pozorovat nárůst poruch mluvního projevu u dětí. Je zřejmé, že se na tom do značné míry podílí rozšíření možností komunikace pomocí internetu, u dětí předškolního věku je to zejména obrovská nabídka her a internetové zábavy. Mluvní komunikace je tím výrazně omezena. Nedostatek volného času rodičů a časté sledování televize u dětí tak vede k redukci rozhovorů v domácím prostředí. (Kejklíčková, 2016, s. 9)

Důležitou roli v rozvoji komunikačních schopností plní mateřská škola. Učitel v mateřské škole působí na děti každý den, jeho časový prostor a profesní kompetence jsou významnými zdroji pro rozvoj každého dítěte. Zvolené aktivity při plnění cílů edukace předcházejí různým problémům při osobnostním a komunikačním vývoji dítěte. Patří sem i spoluúčast učitele při pomoci dětem vyhýbat se některým příčinám narušení komunikační schopnosti, překonávat a odstraňovat je prostřednictvím výchovy a vzdělávání v mateřské škole. (Lipnická, 2013, s. 6)

1.1 LOGOPEDIE

„Logopedii definiujeme jako disciplínu, která se zabývá výchovou, vzděláním, komplexní péčí o osoby s narušenou komunikační schopností a prevencí tohoto narušení či poruchy“. (Klenková, 2000, s. 9)

Současná logopedie se neorientuje pouze na osoby v dětském věku, jak se mnohdy milně široká veřejnost domnívá, ale logopedie se zabývá problematikou narušené komunikační schopnosti u osob všech věkových kategorií – dětí, adolescentů, dospělých i lidí ve stáří. (Klenková, 2006, s. 12)

1.1.1 ŘEČ A KOMUNIKACE

Abychom mohli více porozumět problematice komunikace a narušené komunikační schopnosti, musíme se nejdříve seznámit s pojmy jako je řeč a komunikace.

Řeč je specificky lidskou vlastností. Jedná se o vědomé užívání jazyka jako složitého systému znaků a symbolů ve všech jeho formách. Slouží člověku ke sdělování pocitů, přání a myšlenek. Tato schopnost nám není vrozená, na svět si však přinášíme určité dispozice, které se rozvíjí až při verbálním styku s mluvícím okolím. (Klenková, 2006, s. 27)

Pojem **komunikace** nemá v literatuře jednotnou definici. Jak uvádí Klenková (2006, s. 25), je komunikace obecně lidská schopnost užívat výrazové prostředky k utváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů.

Podle Sováka (1984, s.15), nejde v komunikaci pouze o vlastní mluvení, ale i o přijímání, tj. o vnímání a zároveň o snahu pochopit to, co říká někdo jiný. Jde o vzájemné sdělování, o sdělovací proces. Jeho vyšším stupněm je proces dorozumívací: lidé si totiž mohou sdělovat, aniž by se vzájemně dorozuměli. (Sovák, 1984, s. 15)

Formy komunikace: (Lipnická, 2013, s. 8)

- verbální komunikace mluvenou (zvukovou) řečí – hlasitou, tichou vnitřní, psanou řečí v grafické podobě čtením a psáním nebo prostřednictvím různých symbolů (např. Braillovo písmo, znaková řeč),
- neverbální (nonverbální, neslovní, mimoslovní) komunikace – prostřednictvím pohybů hlavy a těla,
- paralingvistická komunikace – se situačním uplatňováním pomlk, tónů hlasu, rychlost řeči, kadence, melodie a rytmu řeči.

1.2 STÁDIA A VÝVOJ ŘEČI

„Vývoj řeči u dítěte neprobíhá jako samostatný proces, ale je ovlivňován vývojem sensorického vnímání, motoriky, myšlení a také jeho socializací“. (Klenková, 2006, s. 23).

Balášová (2002, s.7) uvádí, že pro správný vývoj řeči musí existovat podmínky, jakými jsou dostatek verbálních a nonverbálních podnětů ze sociálního prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Další podmínkou je neporušená schopnost dítěte přijímat podněty ze zevního prostředí prostřednictvím smyslů (sluchového a zrakového) a jejich předávání prostřednictvím přijímacích drah centrální nervové soustavě. Mezi další řadíme anatomicky a funkčně zdravý CNS se sensorickou a motorickou oblastí řeči a dalšími centrálními ústředními spoji, jež se vytvářejí během vývoje dítěte v jeho mozkové kůře. V neposlední řadě jde o neporušená ústrojí a jejich spoje s CNS, jimiž se verbální komunikace realizuje (mluvidla).

Vývoj řeči probíhá ve stádiích, mezi nimiž jsou jen nevýrazné hranice. I když mnozí autoři volí při popisu vývoje dětské řeči odlišné schéma, většina shodně dělí vývoj řeči na **přípravná stádia** (předřečové období) a **stádia vlastního vývoje řeči**. (Klenková, 2006, s. 32)

Přípravné (předřečové) období vývoje řeči

Toto období vývoje řeči probíhá v prvním roce života. Prvním projevem novorozence je křik. Tento křik je reakcí organismu na změnu prostředí. Zpočátku vyjadřuje nespokojenost, až později (mezi 2. a 3. měsícem) začíná dítě vyjadřovat křikem i spokojenost. (Klenková, 2000, s. 11)

Období křiku pozvolna přechází do období broukání. Nejde zatím o vědomou činnost, ale o pudovou hru s mluvidly. Všechny děti vydávají stejné zvuky, bez ohledu na světadíl a kulturu národa, pudově si broukají i děti od narození hluché. Ozývají se první zvuky, některé podobné hláskám či slabikám (např. ba, pa, grrr a další). (Kutálková, 2005. s 10)

V druhé polovině prvního roku života začíná období napodobující žvatlání. Zapojuje se vědomá zraková a sluchová kontrola, dítě začíná napodobovat hlásky mateřského jazyka, melodii a rytmus řeči. Okolo 10. – 12. měsíce věku dítěte nastupuje stádium „rozumění“ řeči. Dítě ještě nechápe obsah slov, která slyší, ale na základě slyšeného slova sleduje osobu nebo předmět, reaguje na určitou výzvu. (Klenková, 2000, s. 12)

Vlastní vývoj řeči

Stadium vlastního vývoje řeči začíná kolem 1. roku života, kdy dochází k prvním verbálním projevům dítěte a to formou slov. Významově tato slova vyjadřují potřeby, přání, city a prosby. Mluvíme o období emocionálně volným. V období mezi 1,5. - 2. roky života dítě napodobuje dospělé, ale také si samo opakuje slova, objevuje mluvení jako činnost. Jedná se o egocentrické stádium řeči. Mezi 2. – 3. rokem je dítě ve stádiu rozvoje komunikační řeči. Pomocí řeči se učí dosahovat drobné cíle, snaží se stále častěji komunikovat s dospělými. (Klenková, 2006, s. 37)

Okolo 3. roku přichází stádium logických pojmů. Dítě začíná komunikovat ve 2-3 slovních větách, operuje s obecnými pojmy. Pro dítě je to náročné období. Překonává obtíže ve fonetické jazykové rovině, v pragmatické i syntaktické. Je to období nejprudšího rozvoje slovní zásoby. Tříleté dítě má ve své slovní zásobě kolem 700-900 slov. (Balašová, 2002, s. 10). Kutálková (2005, s. 13) uvádí, že v tomto věku už můžeme najít počátky špatných návyků, které časem vedou k vadné výslovnosti.

Na přelomu 3. a 4. roku dítě vyjadřuje svoje myšlenky zpravidla obsahově i formálně s dostatečnou přesností. Toto období je nazýváno jako intelektualizace řeči. Týká se kvantitativní stránky osvojování nových slov, prohlubování obsahu slov, gramatických forem a rozšiřování slovní zásoby. (Klenková, 2006, s. 37)

Po čtvrtém roce se ustaluje výslovnost řady hlásek. Kromě hlásek L, R, Ř už umí dítě většinou vyslovit všechny. Pokud ale někdy ještě hlásky nahrazuje jinými nebo je zaměňuje, nevádí. Jestli ale začíná používat hlásky vadné, je čas zahájit nenápadnou úpravu výslovnosti. Zatím jen hrou, ale už pod odborným vedením. Po pátém roce je třeba zahájit logopedickou péči v každém případě. (Kutálková, 2005, s. 17)

1.2.1 JAZYKOVÉ ROVINY V ŘEČI

Při charakteristice řečového vývoje dítěte se využívají poznatky o vývoji jazykových rovin. V ontogenezi řeči se jazykové roviny prolínají, jejich vývoj probíhá v jednotlivých časových úsecích současně. (Klenková, 2006, s. 37)

Lexikálně-sémantická

Sleduje úroveň porozumění významu slov zahrnujících konkrétní předměty, činnosti a vlastnosti, časové, příčinné a prostorové vztahy a souvislosti, porozumění významovým vztahům vyjádřeným ve větách.

Morfologicko-syntaktická

Poznává úroveň používání slovních druhů, časování a způsobu u sloves, stupňování přídavných jmen, příslovcí a slovosled.

Foneticko-fonologická

Posuzuje rozlišování zvukově stejných a rozdílných slov, analýzu i syntézu vět i slov (slabiky, hlásky na začátku slova), intonaci, hlasitost, tempo řeči, správnou výslovnost.

Pragmatická

Tvoří obraz o samostatnosti dítěte v realizaci komunikačních záměrů, např. při vyžádání informací, oznámení informací, vyjádření vztahů, pocitů, reagování na sociální interakce, udržování tématu rozhovoru či při výměnách rolí mluvícího a poslouchajícího. (Lipnická, 2013, s. 17)

1.2.2 NARUŠENÁ KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOST

Narušená komunikační schopnost (NKS) je jedním ze základních termínů současné logopedie. Způsobuje, že některá jazyková rovina komunikačních projevů (případně

několik jazykových rovin současně) nebo chování působí rušivě při přenosu komunikačních záměrů na příjemce. NKS může být bariérou v komunikaci i pro dítě, a to do takové míry, do jaké si toto nekonformní působení uvědomuje. (Lipnická, 2013, s. 8)

„Komunikační schopnost člověka je narušená tehdy, když některá rovina jeho jazykových projevů (příp. několik rovin současně) působí interferenčně vzhledem k jeho komunikačnímu záměru. Může jít o foneticko-fonologickou, syntaktickou, morfológickou, lexikální, pragmatickou rovinu nebo o verbální i nonverbální, mluvenou i grafickou formu komunikace, její expresivní i receptivní složku“. (Lechta, 2003, s. 17)

Narušení komunikační schopnosti může být trvalé (obvykle při těžším orgánovém poškození) nebo přechodné (při většině dyslálií). NKS se může projevit jako vrozená vada řeči, nebo jako vada získaná. Může být hlavním dominantním symptomem (příznakem) nebo může být důsledkem jiného, dominantního postižení, pak se jedná o symptomatickou poruchu řeči. (Klenková, 2000, s.18)

Příčiny vzniku narušené komunikační schopnosti jsou různé. Z časového hlediska může docházet k narušení v období prenatálním, perinatálním i postnatálním. Z hlediska lokalizačního se k nejčastějším příčinám řadí genové mutace, vývojové odchylky, orgánová poškození receptorů, poškození centrální části (narušení nejvyšších řečových funkcí). Působení nevhodného, nepodnětného, nestimulujícího prostředí může být také příčinou opoždění ve vývoji řeči. (Pipeková, 2006, s. 108)

Lechta (2003) člení **narušenou komunikační schopnost** do deseti základních kategorií:

- vývojová nemluvnost (vývojová dysfázie),
- získaná orgánová nemluvnost (afázie),
- získaná psychogenní nemluvnost (mutismus),
- narušení zvuku řeči (rinolalie, palatolalie),
- narušení fluence (plynulosti) řeči,
- narušení článkování řeči (dyslálie, dysartrie),
- narušení grafické stránky řeči,
- symptomatické poruchy řeči,

- poruchy hlasu,
- kombinované vady a poruchy řeči.

Klenková (2006, s. 53) ve své publikaci uvádí, že definovat narušenou komunikační schopnost je samo o sobě dosti nesnadné. Již vymezit normalitu, tzn. určit, zda se jedná o normu nebo o narušení, je velmi komplikované. Za narušenou komunikační schopnost nelze u dítěte považovat určité projevy, které jsou fyziologickými:

- fyziologická neplynulost (dysfluence) – okolo 3.-4. roku života,
- fyziologický dysgramatismus – do 4 let,
- fyziologická dyslalie.

1.3 LOGOPEDICKÁ PREVENCE

Jak uvádí Klenková (2000, s. 46), jde v logopedické prevenci zaměřené na předškolní věk především o vytváření podmínek pro správný a přirozený vývoj řeči a tím předcházení různým vadám a poruchám a také o včasné odhalení případných nedostatků. Jde také o překonávání a odstraňování překážek správného vývoje řeči, což má vliv na celkový rozvoj osobnosti dítěte.

Lipnická (2013, s. 10) definuje prevenci jako soubor opatření a činností učitelů i odborných zaměstnanců zaměřený na včasné předcházení vzniku nežádoucích jevů u jednotlivého dítěte nebo skupin dětí, např. nemocí, poruch problémů, deficitů a úrazů. Jde o vyhledávání, posuzování a řešení rizikových činitelů, jež mohou nepříznivě ovlivnit kvalitu života nebo vzdělávání dítěte.

Důležitost logopedické prevence zdůrazňuje již Sovák (1984, s. 18) kdy uvádí: *„k hlavním úkolům jazykové výchovy prohloubené a doplněné logopedickou péčí patří:*

aby děti zdravé se naučily správně mluvit a neosvojovaly si špatné návyky, což je úkolem výchovy preventivní;

aby děti ohrožené vadami nebo poruchami sdělování si vytvářely správné komunikační návyky, tj. aby především se vady nezafixovaly, což je úkolem výchovy profylaktické;

aby děti postižené vadami nebo poruchami sdělování dostávaly takovou péči, aby své nedostatky buď s úspěchem překonávaly, což je úkolem výchovy ošetrovací;

nebo alespoň aby jejich vady se nezhoršovaly odrazem ve vyvíjející se osobnosti, jde tu o úkol výchovy ochranné.“

V logopedii můžeme aplikovat metody primární, sekundární a terciární prevence. (Lipnická, 2013, s. 10)

Primární prevence je zaměřená na předcházení narušené komunikační schopnosti v celé populaci dětí od raných období života přiměřenou stimulací v rodině a efektivní edukací v mateřské škole. Zaměřuje se také na eliminaci situací, které u dítěte způsobují narušení komunikační schopnosti, na osvětovou a poradenskou činnost.

Sekundární prevence se zaměřuje na rizikovou skupinu dětí, jimž hrozí, že u nich dojde k narušení komunikační schopnosti. Snaží se zabránit vzniku narušené komunikační schopnosti, pokud možno v počátečním stádiu, např. u dětí z nepodnětného sociálního prostředí je pravděpodobný opožděný vývoj řeči.

Terciární prevence směřuje k dětem, u nichž se narušená komunikační schopnost projevila. Odborné činnosti mají nejenom terapeutický ale také výchovně-vzdělávací charakter, protože předcházejí dalším negativním důsledkům narušené komunikační schopnosti v osobnostním rozvoji dítěte.

1.3.1 OBLASTI LOGOPEDICKÉ PREVENCE

Sluchové vnímání

Sluchový analyzátor je nejdůležitějším smyslovým analyzátozem při vytváření a vývoji řeči. Účast sluchu je důležitá při vnímání, rozumění i při řečové produkci. Bez

sluchu se řeč nemůže vyvíjet přirozeným způsobem. Sluchová vada negativně ovlivňuje vývoj řeči a může se projevat i různými poruchami chování. (Klenková, 2000, s. 46)

Bednářová a Šmardová (2011, s. 40) ve své knize popisují, že sluchová vada se u dítěte může projevit častým neporozuměním instrukcím, nápadným otáčením na hovořícího, odezíráním ze rtů, natačením jednoho ucha ke zdroji zvuku. Okolo třetího roku by mělo být dítě schopno naslouchat krátkému příběhu s jednoduchým dějem, věty zatím vnímá jako akustickou jednotku. Až po čtvrtém roce je schopno rozlišit jednotlivá slova. Postupně se rozvíjí sluchová analýza a syntéza, okolo pěti let vyděluje jednotlivé hlásky.

Zrakové vnímání

Ve vývoji řeči má význam i zrak. Spočívá v tom, že upevňuje sluchový vjem. Důležitým doplňkem sluchového vnímání řeči je odezírání artikulace, mimiky a gestikulace. Při výchově řeči zrak kontroluje mluvidla jiných osob i vlastních, proto si u dětí musíme všimnout výkonnosti zrakového analyzátoru. Nejčastější zrakovou vadou, která se u dětí vyskytuje, je krátkozrakost. (Klenková, 2000, s. 47)

Zrakové uvědomování a paměť rozvíjíme v mateřské škole každodenními činnostmi. Povídáme si s dítětem o tom, co vidělo, zaměřujeme pozornost na určité prvky a jevy. Vhodné je skládání puzzle, skládání obrázků z kostek, pexeso. Sled obrázků pozorujeme zleva doprava, učíme tak dítě pozorovat obrázky ve směru, který bude později potřebovat při čtení a psaní. (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 68-69)

Motorika

Řeč a motorika se navzájem ovlivňují. U dítěte začíná rozvoj řeči současně s pohybem už od útlého věku. Poruchy motoriky se promítají i do jemných mechanismů řeči. Při orientačním vyšetření motoriky hodnotíme především oblast hrubé motoriky, jemné motoriky, koordinaci pohybů, přesnost a rychlost pohybů a motoriku mimického a artikulačního svalstva. (Klenková 2000, s. 48)

Výslovnost

Základní vývoj řeči, tedy i výslovnosti, se uzavírá kolem sedmého roku věku. Souvisí to se zásadními změnami v tělesném vývoji dítěte a se zráním centrální nervové

soustavy. Do sedmi let je výslovnost přístupná změnám, snadněji se dá ovlivnit, protože není zatím definitivně zakódována. Po sedmém roce se už všechny do té doby získané návyky fixují. Při posuzování toho, zda je výslovnost v předškolním období „normální“, nebo potřebuje nějakou pomoc, je potřeba vzít v úvahu věk dítěte. První tři až čtyři roky věku jsou mezi dětmi velké rozdíly a nelze zodpovědně stanovit všeobecně platná hlediska, vycházíme tedy z věku čtyř a půl nebo pěti let. Je to věk, kdy se už dají odlišit nápadnosti ve vývoji výslovnosti. Výslovnost je dosud velmi tvárná a dobře ovlivnitelná preventivními metodami. Pokud se ukáže, že tyto postupy nestačí, je stále dost času na cílenou reedukaci. (Kutálková, 1996, s. 88)

Orientační vyšetření provádíme formou rozhovoru s pomocí obrázků. Vyšetřujeme hlásky v pozici na začátku, uprostřed a na konci slova. Postupujeme od hlásek artikulačně snadnějších k obtížnějším. Během vyšetření sledujeme i pochopení významu jednotlivých slov. (Klenková, 2000, s. 50)

Lateralita

Jasná pravorukost nebo levorukost se nazývá vyhraněnou lateralitou. Pokud však dítě nedává žádné ruce zvláštní přednost, střídá je podle situace a činnosti, pak jde o lateralitu nevyhraněnou. Vyhraněnou lateralitu by mělo mít dítě nejpozději před zahájením školní docházky.

Jak uvádí Klenková (2000, s. 50), je leváctví přirozeným projevem lateralitý stejně jako praváctví. Potlačíme-li aktivitu vrozené vedoucí ruky, potlačíme tak i rozvoj řeči. U dítěte může dojít k nejrůznějším poruchám řeči. Je důležité zde zmínit, že od šedesátých let se u nás díky vyhlášce ministerstva školství, nedoporučovalo přeučovat leváky.

Dříve byla levorukost považována za cosi druhořadého a nežádoucího a přecvičování leváků bylo legitimně přijímáno, zejména pokud šlo o výuku psaní. (Kutálková, 1996, s. 147)

Lateralizace se netýká pouze ruky, ale i nohy, oka a ucha. Pro psaní a čtení je podstatná především koordinace oka a ruky. Pokud je ruka pravá a oko levé nebo obráceně, jde o lateralitu překříženou. Může tak docházet k řadě nesnází při výuce, děti si vytrvale pletou směry, a tím i podobná písmena, mají tendence psát na řádek odzadu. (Kutálková, 1996, s. 149)

1.3.2 METODY LOGOPEDICKÉ PREVENCE

Metody jsou promyšlené způsoby koordinace učitelova řízeného učení (spontánního nebo záměrného) a učení se dítěte za účelem dosažení cílů edukace a zvládnutí jejího obsahu. Jakákoliv výchovně-vzdělávací metoda, do níž se dítě aktivně zapojí, má mít hravý charakter. Hra je základem osvojování, upevňování a uplatňování řečových a jazykových schopností dětí v mateřské škole. Při hravých metodách dochází k uspokojování zájmů, zvědavosti a činorodosti dětí, které objevují různé druhy komunikace. (Lipnická, 2013, s. 23)

Jak uvádí Beranová (2002, s.18), základem prevence vad výslovnosti je v první řadě mluvní vzor a využití celé řady her, písniček, říkanek, které podporují motivaci k mluvení a rozvíjejí dětskou slovní zásobu. Dobrými pomocníky v prevenci vad výslovnosti jsou také rytmus a pohyb.

Dechová a fonační cvičení

Cílem dechových cvičení je prohloubení dýchání a zvládnutí fyziologicky správného vdechu a výdechu při mluvení. Prvotním úkolem při cvičení dechové techniky je naučit děti, jak a kam se nadechovat. Nejmohutnější nádech je v dolní části hrudníku, kde se roztáhnou volná žebra a mezižeberní svaly udrží takové množství vzduchu, které je potřebné k výrazné řeči a zpěvu. (Beranová, 2002. s. 19)

Příklady cvičení:

- *nácvik nádechu*: vdechnout nenásilně nosem bez zvedání ramen (motivace: přivoníme ke květině),
- *nácvik výdechu*: cvičíme prodlužovat výdechovou fázi, co nejpomalejší výdech (motivace: vlak houká - úúúúú, sova houká - húúúúú, husa syčí – sssss, atd.),
- *několik slov na jeden výdech, formou říkanky*: haló, haló, co se stalo, hele, hele, malé tele,
- *usměrňování výdechového proudu*: např. hra na koupanou – foukáme do malých míčků (na ping pong, nebo z měkkého papíru),

- *hry s hlasem*: divíme se júúú, jééé, jóóó, napodobujeme, jak prosí kočička o mlíčko. (Klenková, 2000, s. 53)

Rozvíjení fonemického sluchu

Při nedostatečně rozvinutém fonemickém sluchu splývají zvukově podobné hlásky, a proto je některé děti nedokážou přesně vyslovit. Pro rozvíjení fonemického slyšení je důležité věnovat pozornost jak kvalitám jednotlivých hlásek, tak i rytmizaci řeči třeba ve spojení s pohyby rukou („Paci, paci“ apod.) nebo jiných částí těla. (Beranová, 2002, s.26)

Příklady cvičení:

- *vnímání a napodobování zvuků a hlasů*
„Jak dělají?“ – předvádějí se různé zvuky nebo hlasy zvířat,
- *rozlišení stejných nebo podobně znějících slov*
Koza – kosa, rak – rok, noc – moc, sek – suk, kopa – kope, pije – bije,
- *podobná slova, rýmy*
Les – pes – ves, police – poklic – lavice, drak – mrak – vrak,
- *poznávání hlásek ve slově*
„Čím začíná nebo končí slovo pes?“ nebo „Slyšíš hlásku B ve slově brada?“
(Beranová, 2002, s.26)
- *hry s Orffovým instrumentáři*
Děti hádají, co hraje (bubínek, činel, ozvučená dřívka, triangl apod.).
(Klenková, 2000, s.56)

Rozvíjení hrubé motoriky

Hrubá motorika zahrnuje pohyblivost celého těla. Sleduje se i koordinace jednotlivých pohybů. Zdokonalování provádíme při chůzi, běhu, poskocích, při hrách s míčem.

Příklady cvičení:

- chůze v rytmu vyťukávaném na bubínek,

- krok přísunný, poskočný – ve spojení s říkadlem, písni, hudbou,
- poskoky na jedné noze, na obou nohách,
- pohyby hlavou – kroužení, kývání, úklony, poklony,
- stoj na jedné noze při otevřených očích, potom totéž při očích zavřených,
- házení míče střídavě jednou a druhou rukou, nejdříve bez cíle, potom na cíl.

Pohybová hra:

Mlýn: děti pohybem paží znázorní pohyby mlýnského kola a doprovází slovy „klip – klap, klip – klap“ (Klenková, 2000, s.56)

Rozvíjení jemné motoriky

Cvičení jemné motoriky ruky a prstů je stejně důležité jako rozvíjení celkové motoriky. Vyplývá to nejen z potřeby připravit dítě na psaní, ale i úzké souvislosti funkce ruky a řeči.

Příklady na rozvíjení jemných pohybů prstů:

- konečkem palce pravé ruky se postupně dotýkat konečků ostatních prstů, to samé druhou rukou, i oběma rukama,
- ukazováček a prostředníček pravé ruky běhají po stole, to samé levou rukou, potom oběma rukama současně,
- přiložit obě dlaně k sobě, široce roztáhnout prsty. (Klenková, 2000, s.55)

Rozvoj artikulačních orgánů

Rty:

- *špulení rtů* – napodobení kapříka, indiána, zkoušíme pískat,
- *široký úsměv* – předvádíme, jakou máme radost, střídání špulení rtů a širokého úsměvu,
- *rozkmitání rtů* – nafoukneme tváře a rychle vypustíme vzduch přes rty,
- *stahujeme koutky úst střídavě vpravo a vlevo* – rty jsou nejprve zavřené, potom pootevřené a nakonec otevřené. (Beranová, 2002, s.24)

Jazyk:

- vypláznout široký, placatý jazyk z dutiny ústní,
- olíznout rty,
- udělat bouličku – koneček jazyka dát za pravou, za levou tvář,
- „kartáček na zuby“ – otevřená ústa, jazyk jezdí po horních a dolních zubech. (Klenková, 2000, s.55)

Čelist:

- při cvičení dolní čelisti procvičujeme spouštění a přitahování dolní čelisti při otevřených a sevřených rtech, krouživý pohyb oběma směry, cvakání zoubků. (Beranová, 2002, s.25)

Měkké patro:

- kloktání,
- pití vody slámkou, foukat slámkou do vody. (Beranová, 2002, s.25)

Rozvíjení zrakového vnímání

Zrakové vnímání můžeme rozdělit a sledovat v několika oblastech: vnímání barev, vnímání figury a pozadí, zrakové rozlišování (optická diferenciacce), vnímání části a celku (optická analýza a syntéza), oční pohyby, zraková paměť. (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 15)

Příklady na rozvíjení zrakového vnímání:

- učitelka před dětmi předvádí pantomimicky a děti napodobují velké pohyby trupu, končetin, hlavy,
- napodobují položit ruku na nos, na čelo, skrčit paži, zdvihnout jednu nohu,
- před zrcadlem – postavení mluvidel, děti napodobují úsměv, pískání, vyplazený jazyk apod. (Klenková, 2000, s.57)

2 MATEŘSKÁ ŠKOLA

2.1 VZDĚLÁVÁNÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí. Vývojová specifika by měla být při vzdělávání dětí plně respektována. Podmínky pro soužití a vzdělávání dětí, by měly zajišťovat podnětnost, zajímavost a bohatost obsahu, bezpečnost a dostatek možností se projevovat a zaměstnávat přirozeným dětským způsobem. (Kofátková, 2014, s. 101)

„Úkolem předškolního vzdělávání je doplňovat a podporovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání smysluplně obohacuje denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytuje dítěti odbornou péči“. (RVP PV, 2021, s. 6)

Během předškolního vzdělávání musí pedagog své působení směřovat tak, aby se dítě mohlo v mateřské škole projevovat přirozeně v souladu s osobnostní charakteristikou, jednalo tak, jak je pro ně typické, a bez zábran přijímalo podněty z prostředí. Při projektovaných výchovných a vzdělávacích záměrech nesmí pedagog zapomenout jednotlivým dětem naslouchat, musí poskytnout dostatečný prostor pro osobní iniciativu a ověřování vlastních zkušeností a dát příležitost k hledání samostatné cesty. Necitlivost k individuálním zvláštěm se projeví tím, že dítě zůstane k našim výchovným snahám lhostejné, někdy se snaží vzdorovat nebo se v případě nutnosti jen pasivně přizpůsobí. (Opravilová, 2016, s. 80)

V předškolním vzdělávání jsou vytvářeny základy klíčových kompetencí, které jsou důležité a významné nejen z hlediska přípravy dítěte pro započetí systematického vzdělávání, ale zároveň pro jeho další životní etapy i celoživotní učení. Dobré a dostatečné základy klíčových kompetencí položené v předškolním věku mohou být podstatným příslibem dalšího příznivého rozvoje a vzdělávání dítěte. Mezi tyto klíčové kompetence patří: (RVP PV, 2021, s. 10-11)

- kompetence k učení,
- kompetence k řešení problémů,
- kompetence komunikativní,
- kompetence sociální a personální,
- kompetence činnostní a občanské.

„Cílem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny, a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně čekají“. (RVP PV, 2021, s. 10)

2.1.1 DIAGNOSTIKA PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE

Diagnostická činnost pedagoga mateřské školy je jednou z nejvýznamnějších komponent předškolního vzdělávání. Pedagog bez ní nedokáže kvalitně a efektivně realizovat vzdělávací proces. Je východiskem pro individualizaci vzdělávání, podkladem k plánování i evaluaci procesu vzdělávání. Individualizaci vzdělávání také umocňuje státem preferovaný požadavek na společné vzdělávání – inkluzi. Ta vyžaduje rozmanité přístupy k rozmanitým dětem, k jejich individuálním potřebám a možnostem. Jinakost dětí vyžaduje větší pozornost pedagogů mateřských škol při volbě vhodných vzdělávacích strategií podporující maximální rozvoj každého dítěte. Pedagogická diagnostika poskytuje informace o výsledcích vzdělávání jednotlivých dětí, tříd ale i školy komplexně. (Syslová et al., 2018, s. 11-13)

Diagnostika dítěte v předškolním věku je zaměřena na sledování a rozvoj následujících oblastí: (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 2)

- motorika, grafomotorika,
- zrakové vnímání a paměť,
- sluchové vnímání a paměť,

- vnímání prostoru,
- vnímání času,
- základy matematických představ,
- řeč (myšlení),
- sociální dovednosti,
- sebeobsluha,
- hra.

Posuzování schopností a dovedností dítěte v předškolním věku je závislé na spolupráci dítěte a na jeho zájmu o jednotlivé činnosti. Může se stát, že při posuzování dítě nevykazuje danou úroveň, např. z důvodu únavy, neuspokojených fyziologických potřeb (hlad, žízeň), přetížení, ztráty motivace, těšení se na jinou činnost aj. Proto se nevyvozují závěry z jednorázové zkušenosti s dítětem, činnosti opakujeme později. (Tamtéž, s. 4)

Při pedagogické diagnostice narušené komunikační schopnosti se pedagog nezaměřuje na zjištění konkrétního druhu narušení, ani blíže nezkoumá, jakého je typu, formy či stupně. Pedagog spíše odhaluje možnosti a schopnosti dítěte, aby mu ulehčil učení se bezproblémové komunikaci. (Lipnická, 2013, s. 16)

Diagnostickou činnost lze realizovat prostřednictvím různých metod a nástrojů. Metody se liší svojí náročností na přípravu, provedením a vyhodnocením. Při diagnostické činnosti je třeba metody pedagogické diagnostiky vhodně kombinovat a nespoléhat pouze na jednu z nich. Jak uvádí Syslová et al. (2018, s. 66), nejčastěji využívané metody pedagogické diagnostiky jsou:

Pozorování

Tato metoda může být záměrně plánovaná, s formalizovanými písemnými záznamy, nebo nahodilá, ze které si pedagog dělá různé poznámky, které po určitém období sumarizuje. Pozorování umožňuje sledovat dítě v běžných podmínkách třídy mateřské školy. Měli bychom se o dítě zajímat komplexně, a to všude, kde dochází k interakci s dětmi a dospělými, kde se dítě nějakým způsobem projevuje.

Rozhovor

Rozhovor nám umožní získávat informace na základě verbálního kontaktu s dítětem, popřípadě s rodičem, a používáme ho, chceme-li poznat stránky osobnosti dítěte, které nejsou dostupné přímému pozorování nebo jiným metodám. Rozhovorem můžeme zjišťovat u dětí zájmy, hodnoty, přání, obavy, názory, znalosti a vědomosti, vztahy ke spolužákům a kamarádům, dospělým atd.

Dalšími pedagogickými metodami jsou dotazník, anamnéza, rozbor dětské kresby a sociometrie. (Syslová, 2018, s. 69)

2.1.2 SPECIFIKA PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ VZHLEDEM K LOGOPEDICKÉ PREVENCI

Při prevenci narušené komunikační schopnosti pedagog není oprávněn suplovat specializované logopedovy intervence, nelze od něj vyžadovat, aby u dětí s narušenou komunikační schopností uplatňoval metody logopedické terapie v oblasti stimulace, korekce či reedukace. Pedagog především plánuje, uskutečňuje a hodnotí edukační činnosti zaměřené na optimální rozvoj komunikačních schopností dítěte v souladu s programem a vhodnými prostředky a podmínkami přispívá ke zkvalitňování řečového a jazykového vývoje dítěte. Jde o schopnosti naslouchání, mluvení, čtení a psaní při produktivní myšlenkové činnosti, aby je dítě dovedlo účelně a funkčně využívat v rozmanitých komunikačních situacích a prostředích. (Lipnická, 2013, s. 12)

Při preventivním působení v mateřské škole respektuje pedagog principy, které jsou konkretizovanými pravidly nebo požadavky vzhledem k osobnosti a komunikačním schopnostem i potřebám dítěte.

Podle Lipnické (2013, s. 14-16) se jedná o tyto principy:

Jazyková kultivovanost pedagoga

Je důležitou podmínkou učení dítěte prostřednictvím napodobování. Projev a spisovné vyjadřování pedagoga je vzorem, které ukazuje dítěti rozmanité podoby používání jazyka, učí ho k citlivému vztahu k jazyku, jistotě porozumění a vyjadřování.

Akceptování osobnosti dítěte

Pedagog podporuje zdravé sebevědomí dítěte, jeho aktivitu a sebedůvěru. Pomáhá mu projevat se v komunikaci vlastním způsobem, aby dokázalo vyjádřit, co cítí, co si myslí a co prožívá. Každé dítě má jiné možnosti rozvoje a podmínky, jež je nutné respektovat.

Empatická komunikace a chování

Citově angažovaný přístup pedagoga i ostatních dětí ulehčuje sociální a komunikační pozici dítěte v kolektivu a je základním pilířem pozitivního emočního klimatu ve třídě.

Respektování chyb

Dítě má na chyby právo, prostřednictvím nich se mění a učí, přibližuje se k úspěchům. Kritika, výsměch a trestání dítěte za chyby nejsou empatické ani etické a narušují vzájemný vztah dítěte s pedagogem.

Poznávání příčin a projevů narušené komunikační schopnosti

Je příležitostí pro včasné řešení komunikačních problémů. Pedagogovi k tomu slouží pedagogická diagnostika, pokud rozpozná některé signály narušené komunikační schopnosti, doporučí rodičům odbornou diagnostiku v poradenském centru.

Porozumění dítěti

Pedagog se učí přijatelným způsobem s dítětem komunikovat, ulehčovat uskutečňování jeho komunikačních záměrů. Přijímá formu komunikace pro dítě nejlepší a nejlehčí např. formou alternativní a augmentativní komunikace. Myšlenky vyjadřuje pomocí slov a vět, které je dítě schopné kognitivně zpracovat a na které může adekvátně reagovat.

Přiměřenost informací

Nadbytek informací a jejich intelektuální náročnost (televize, internet, digitální hry), jsou nebezpečné pro psychické a tělesné zdraví, spouštění agresivity a životní dezorientaci. Ještě nebezpečnější je izolování dětí od osobní komunikace, ztráta blízkosti člověka a kontaktu z očí do očí.

Podporování autenticity v komunikaci s upřednostňováním obsahu

Aby bylo dítě v komunikaci iniciativní, otevřené, spontánní, musí cítit, že jsou oceňovány sebe vyjadřující a jedinečné komunikační záměry, které jsou výsledkem jeho myšlení a prožívání. Dítě je třeba poslouchat a poskytnout mu dostatek prostoru, aby komunikovalo sobě vlastním způsobem.

Reagování na řeč dítěte

Iniciativa dítěte v komunikaci nemá zůstat nepovšimnuta. Zpětná vazba od pedagoga pomáhá dítěti přehodnocovat a měnit chování, názory a způsoby komunikace.

Hra v podnětném prostředí

Jde o hru zaměřenou na komunikaci v přirozeném sociálním prostředí. Při hře je dítě přirozeně vystavováno potřebě uplatňovat a ověřovat si řečové a jazykové schopnosti. Pedagog podněty ke hře a komunikaci dětí nejen připravuje, ale také je od dětí přijímá podle toho, o co mají zájem, jak si chtějí hrát.

Mateřská škola může také využít služeb logopedické depistáže. Logoped orientačně vyšetřuje řeč 5-6 letých dětí v mateřských školách a tím vyhledává děti s narušenou komunikační schopností. S depistáží musí vždy souhlasit zákonní zástupci dítěte, kteří předem podepíší informovaný souhlas s vyšetřením bez jejich přítomnosti. Poté logoped vypracuje pro mateřskou školu zprávu, která obsahuje jména dětí, u nichž doporučuje logopedickou péči. (Lipnická, 2013, s. 11)

3 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

3.1 RVP PV A LOGOPEDICKÁ PREVENCE

Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání (RVP PV) vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v mateřských školách zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona, v lesních mateřských školách a v přípravných třídách základních škol. Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku od 2 do zpravidla 6 let.

Vzdělávací obsah je v RVP PV uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně kulturní a enviromentální. Tyto oblasti jsou nazvány:

1. Dítě a jeho tělo,
2. Dítě a jeho psychika,
3. Dítě a ten druhý,
4. Dítě a společnost,
5. Dítě a svět.

Oblast „Dítě a jeho psychika“ zahrnuje podoblast „Jazyk a řeč“. Dílčím vzdělávacím cílem je rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu a vyjadřování). Dále rozvoj komunikativních dovedností verbálních i neverbálních. Součástí je také osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní a rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka. (RVP PV, 2021, s. 17)

Součástí RVP PV je i vzdělávací nabídka tedy to, co učitel dítěti nabízí v oblasti rozvoje jazyka a řeči. Do vzdělávací nabídky pedagog zařazuje například artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, slovní hádanky, společné diskuze, rozhovory,

vyprávění podle skutečnosti i podle obrazového materiálu, samostatný slovní projev na určité téma. Patří sem také poslech čtených či vyprávěných pohádek, dramatizace, zpěv, prohlížení knížek a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků. (RVP PV, 2021, s. 15)

Dále RVP PV uvádí očekávané výstupy, tedy dovednosti, které dítě na konci předškolního období dokáže. Dítě by mělo správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči, vyjádřit samostatně své myšlenky a nápady, naslouchat druhým, porozumět slyšenému, učit se nová slova a formulovat otázky. Dále se učí z paměti krátké texty (říkanky, básničky, písně), umí sluchově rozlišit začáteční a koncové slabiky a hlásky ve slovech. Také pozná a vymyslí jednoduchá synonyma, antonyma a homonyma, rozezná některá písmena a číslice. Umí sledovat očima zleva doprava. (RVP PV, 2021, s. 16)

V RVP PV nalezneme také rizika, která ohrožují úspěch vzdělávacích záměrů pedagoga. Mezi nejdůležitější patří špatný jazykový vzor, komunikačně chudé prostředí, omezující běžnou komunikaci mezi dětmi a dospělými a málo příležitostí k samostatným řečovým projevům dítěte. Důležité je také zmínit časově a obsahově nepřiměřené využívání audiovizuální či počítačové techniky. (RVP PV, 2021, s. 16-17)

3.2 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A JEHO ROLE

Školní vzdělávací program (ŠVP) je základním povinným dokumentem každé mateřské školy. Je zpracován na podkladě rámcových pravidel a doporučení pro vzdělávání dětí v mateřských školách zakotvených v RVP PV. Každé mateřské škole je ukládána povinnost vypracovat ŠVP, který vypovídá o způsobu a obsahu vzdělávací práce a evaluačních mechanismech.

ŠVP je dokument o konkrétním fungování školy, kterým se budou její pedagogové řídit při naplňování podmínek pro práci s dětmi a při vypracování vlastních vzdělávacích obsahů. Při zpracování ŠVP si pedagogičtí pracovníci volí způsoby, jak naplnit požadavky RVP PV, zvažují styl práce a zaměření vzdělávacího obsahu

a metod. Při vytváření programu by mělo být zohledněno prostředí mateřské školy, ve kterém se nachází, její další podmínky a možnosti. (Průcha, Kořátková, 2013, s. 79)

Školní vzdělávací program má obsahovat informace z těchto okruhů: (RVP PV, 2021, s. 41)

- Identifikační údaje o mateřské škole,
- obecná charakteristika školy,
- podmínky vzdělávání,
- charakteristika vzdělávacího programu,
- vzdělávací obsah,
- evaluační systém a pedagogická diagnostika.

Ze ŠVP vychází Třídní vzdělávací program, obsahuje náměty, témata nebo celé bloky ze ŠVP ve vztahu ke konkrétní třídě a potřebám dětí. Zaměřuje se na konkrétní cíle a činnosti ve vzdělávací nabídce, realizované v integrovaném bloku. Jedná se o pracovní plán učitelek z dané třídy, které rozhodují, kam směřovat vzdělávací cíle, aby pokrývaly komplexní rozvoj osobnosti dětí. (Průcha, Kořátková, 2013, s. 81)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 LOGOPEDICKÁ PREVENCE A ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM V MŠ MEČEŘÍŽ

Bakalářská práce je zaměřena na aktivity, které autorka vytvořila k logopedickým činnostem s dětmi v MŠ Mečeříž. Sestaveny jsou tak, aby se svým obsahem shodovaly s tematickými celky, které vychází ze školního vzdělávacího programu MŠ Mečeříž. Zároveň mají podpořit jednotlivé oblasti logopedické prevence - dechová cvičení, artikulační cvičení, zrakové a sluchové vnímání, grafomotorika, fonematické rozlišování, podpora jemné a hrubé motoriky, rozvoj slovní zásoby. K realizaci jsou použity různé pomůcky např. kartičky s obrázky, piktogramy, didaktické hry, logopedické zrcátka. Některé pomůcky si děti vyrobí samy. Součástí realizace aktivit je také práce s interaktivní tabulí. Do logopedické prevence je zapojeno jógové cvičení, které je velice důležité k nácvičení správného dýchání a relaxaci.

Některé aktivity v rámci logopedické prevence probíhaly kolektivně, jiné byly vzhledem k obtížnosti realizovány individuálně, účastnily se jich pouze nejstarší děti ve věku 5-7 let.

4.1 CÍL A VÝZKUMNÉ METODY

Hlavním cílem bakalářské práce je seznámit s náměty aktivit sloužících k logopedické prevenci v MŠ Mečeříž. Snahou autorky je nejen realizace aktivit v rámci výzkumného šetření, ale také poskytnutí těchto námětů pedagogickým pracovníkům mateřské školy. Mohou se tak stát součástí školního vzdělávacího programu a sloužit jako náměty aktivit k logopedickým chvílkám.

V praktické části jsou využity výzkumné metody pozorování, hodnocení a evaluace.

Pozorování znamená bezprostřední a systematické sledování úkazů, procesů, činností podle stanoveného plánu, bez dotazování a jakéhokoli ovlivňování pozorovaného objektu. Použití této metody je v zásadě omezeno možnostmi vizuálního, sluchového a časového záběru reality pozorovatelem. Jedná se o techniku sběru informací. (Sociologický slovník, 2018). V bakalářské práci je pozorování cílené k naplnění očekávaných výstupů.

Hodnocení se v předškolním vzdělávání nezaměřuje na výkon ve vztahu k dané normě, ani na srovnávání jednotlivých dětí a jejich výkonu mezi sebou. Individualizace vzdělávání vyžaduje sledovat rozvoj a osobní pokroky u každého dítěte zvlášť. (RVP PV, 2021, s. 40)

Evaluace je procesem vlastního průběžného vyhodnocování vzdělávacích činností, realizovaných uvnitř mateřské školy. Poskytuje škole zpětnou vazbu ke korekci vlastní činnosti a současně slouží jako východisko pro další práci. (RVP PV, 2021, s. 39)

Formulace výzkumných otázek

Výzkumná otázka č. 1: Přispějí aktivity k celkovému rozvoji schopností a dovedností předškolního dítěte v rámci logopedické prevence?

Výzkumná otázka č. 2: Jsou vybrané aktivity v souladu s očekávanými výstupy v rámci logopedické prevence?

Výzkumná otázka č. 3: Jak lze hodnotit aktivitu dětí u vybraných činností?

4.2 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU

Realizace probíhala v Mateřské škole Mečeříž ve školním roce 2022/2023. Aktivit se účastnily děti v MŠ, které jsou rozděleny do dvou tříd. Výzkumným vzorkem se stala jedna z těchto tříd.

Třída je věkově heterogenní, navštěvuje jí třináct dětí ve věku od tří do sedmi let. Tvoří ji 8 děvčat a 5 chlapců. Dvěma dětem v této třídě jsou stanovena podpůrná opatření, výchovně vzdělávací nabídka probíhá podle doporučení pedagogicko-psychologické poradny. Tři děti pravidelně navštěvují logopeda.

4.3 MATEŘSKÁ ŠKOLA MEČEŘÍŽ A ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM MŠ MEČEŘÍŽ

Mateřská škola Mečeříž má dlouholetou tradici již od roku 1947. Nachází se v klidné části obce, zřizovatelem je obec Mečeříž. Školu může navštěvovat až 45 dětí zpravidla ve věku od dvou do sedmi let, v současné době navštěvuje školu 36 dětí. Děti jsou rozděleny do dvou heterogenních tříd. Pedagogickou činnost vykonávají 3 učitelky, ředitelka a asistent pedagoga.

Školní vzdělávací program (ŠVP) je vypracován podle zásad stanovených RVP PV. Vzdělávací obsah pod **názvem „Kdo jsi kamarád, tak pojd' si s námi hrát a SPOLU svět poznávat“** je tvořen čtyřmi hlavními celky (bloky) nazvanými PODZIM, ZIMA, JARO, LÉTO. Tyto integrované bloky jsou navrženy tak, by souvisely s jednotlivým ročními obdobími, s životem lidí v obci, tradicemi, zvyklostmi a každodenními činnostmi lidí žijících na venkově.

Ke každému bloku jsou navrženy různé tematické celky, stanoveny dílčí cíle, určen časový plán a jsou navrženy činnosti, kterými se mohou cíle naplnit. Konkrétní vzdělávací nabídku si zpracovává každá učitelka sama. Vypracuje třídní vzdělávací program, v němž je uveden obsah, činnosti, pomůcky a časový plán. Výchovně vzdělávacími činnostmi získává dítě nové poznatky, znalosti, vědomosti a dovednosti, které mu umožní vnímání světa v jeho reálných souvislostech, seznámí se základními hodnotami naší společnosti a připraví na další životní a vzdělávací cestu. ŠVP vychází z osobnostně orientované výchovy, děti se všestranně a svobodně rozvíjí s ohledem na své potřeby, nadání, schopnosti a celkový rozvoj. (ŠVP, 2022, s. 21)

4.4 REALIZACE VLASTNÍCH AKTIVIT PODPORUJÍCÍCH LOGOPEDICKOU PREVENCÍ

Aktivity jsou rozděleny podle jednotlivých oblastí logopedické prevence a zakomponovány do třech tematických celků, které vychází ze ŠVP MŠ Mečeříž. Zvoleny byly tematické celky - „Podzimní počasí“, „Moje tělo“, a „Těšíme se na Vánoce“. Každý z těchto celků obsahuje aktivity podporující jednotlivé oblasti logopedické prevence, v závěru každé aktivity je její hodnocení.

4.4.1 TEMATICKÝ CELEK „PODZIMNÍ POČASÍ“

Tento tematický celek je v rámci ŠVP součástí integrovaného bloku „PODZIM“. Zde se děti seznámí s novým prostředím, kamarády a pedagogy, získávají poznatky o podzimní přírodě, plodinách, počasí, tradicích a zdraví.

Dechové cvičení

Foukání do pásu krepového papíru různou intenzitou výdechového proudu (napodobení síly větru), střídání slabého a silného výdechu.

Očekávané výstupy: Dítě dokáže směřovat výdechový proud určitým směrem a ovládá intenzitu výdechového proudu podle pokynů učitelky. Dokáže provést dlouhý nádech nosem a silný výdech pusou.

Realizace aktivity: Aktivita probíhala se skupinou devíti dětí. Nejdříve byly dětem nabídnuty role krepového papíru různých barev, každé si vybralo dvě barvy v barvách podzimu (zelená, červená, hnědá, žlutá, zelená) a následně ustříhlo proužek o tloušťce 1-2 cm. Dechové cvičení probíhalo v kroužku ve stoje. Děti si do každé ruky vzaly pruh krepového papíru a podržely před sebou v úrovni očí. Učitelka děti slovně pobídla: „pomalu a souvisle se nadechneme nosem a pomalu a souvisle vydechneme pusou, jako když vyslovujeme hlásku F“. Cvičení děti opakovaly vícekrát a při každém výdechu

měnily intenzitu výdechového proudu, aby si uvědomovaly, že různá síla výdechového proudu způsobuje různou rychlost pohybu proužku papíru.

Evaluce: Děti foukání do papírového proužku velice bavilo. Všechny děti dokázaly směřovat výdechový proud na papírový proužek. Většina dětí dokázala měnit intenzitu výdechového proudu podle pokynů učitelky, pro menší děti bylo náročnější při intenzivnějším výdechu udržet proud vydechovaného vzduchu na proužek. Aktivita byla zakončena zábavnou hrou, děti při výdechu proužek pouštěly a soutěžily, koho proužek odletí dál.

Artikulační cvičení

Jaké bude počasí? Pojmenování symbolů počasí podle předložených kartiček – mrak, déšť, mrznoucí déšť, mrholení, sněžení, mráz, vítr, vichřice, bouřka, duha, jasno, polojasno, zataženo, mlha. Popis, co se děje, když je dané počasí, jak vzniká? Vyhledávání hlásky **m** ve slovech. Špulení rtů s výdechem – napodobení foukání větru a šumění listů v korunách stromů – „Š“.

Očekávané výstupy: Dítě rozezná a pojmenuje jednotlivé symboly na kartičkách, starší děti dokážou vybrat symboly, ve kterých slyší hlásku **m** – mrak, mráz, mrznoucí déšť, mrholení, mlha. Dítě napodobuje cviky s mluvidly podle vzoru učitelky.

Realizace aktivity: Skupinová aktivita probíhala v kroužku na zemi. Doprostřed byla umístěna mapa, děti byly krátce seznámeni s mapou a jednotlivými světadíly. Poté učitelka rozložila kartičky se symboly počasí, společně s dětmi popsala a pojmenovala. Vyzvala jednotlivé dítě, aby vybralo kartičku a umístilo na určitou část území a vysvětlilo, jaké bude podle něho počasí. Předškolní děti byly vyzváni, aby vybraly symbol počasí, v jehož názvu slyší písmeno **m**. Poté společně vymýšlely věty, které obsahují dané symboly. Nakonec podle vzoru učitelky provedly dlouhý nádech nosem a dlouhý výdech pomocí našpulených rtů a napodobily šumění listů hláskou – „Š“.

Evaluce: Děti si rychle zapamatovaly jednotlivé symboly počasí, bavilo je umístění na mapu. Předškolním dětem nedělalo problém vybrat symbol s hláskou **m**, jelikož byla hláska vždy na začátku slova – mlha, mráz, mrholení. Mladší děti vybíraly

dle náhodného výběru. Při artikulačním cvičení děti správně napodobovaly dle vzoru učitelky špulení rtů při výdechu i výslovnost hlásky „Š“.

Zrakové vnímání

Činnost je zaměřena na procvičení zrakové paměti. Úkolem je zapamatovat si alespoň 5 různých symbolů znázorněných na kartičkách. Symboly jsou tematicky zvolené k podzimnímu počasí – mrak, vítr, list, deštník, papírový drak, pláštěnka, holínky.

Očekávané výstupy: Po otočení kartiček je dítě schopné zapamatovat si a vyjmenovat co nejvíce obrázků, posílení zrakové paměti.

Realizace aktivity: Aktivita byla provedena individuálně s každým dítětem. Celkem se aktivity účastnilo 8 dětí. Nejprve si dítě prohlédlo obrázky a společně s učitelkou pojmenovalo. Poté byly kartičky otočeny a dítě mělo vyjmenovat co nejvíce symbolů. Pokud si nevzpomnělo, byla mu poskytnuta nápověda např. oblékáme si to na nohy, když venku prší.

Evaluace: Tři nejstarší děti bez problémů vyjmenovaly šest symbolů, čtyři děti si vzpomněly na 5 symbolů, pomocí nápovědy uhodly dva poslední symboly. Jedno dítě mělo se zapamatováním větší problémy, i když mu bylo poskytnuto více času pro zapamatování. Zapamatovalo si pouze 3 symboly, k ostatním mu dopomohla nápověda.

Sluchové vnímání

Aktivita je určena pro nácvik sluchové paměti pomocí rozvíjení vět. Vyslovíme větu, dítě větu zopakuje a každé přidá jedno slovo a zopakuje všechna předchozí v pořadí, jak šla za sebou.

Očekávané výstupy: Procvičení sluchové paměti, dítě je schopné zapamatovat si 4 - 6 po sobě jdoucích slov.

Realizace aktivity: Aktivitu se zúčastnilo 6 dětí předškolního věku. Paní učitelka vyslovila větu „ráno jsem šla do školky a oblékla jsem si kalhoty.“ Děti společně větu zopakovaly a poté jedno z dětí přidalo další slovo. Další dítě zopakovalo větu

s přidaným slovem a přidalo další. Takto se postupně vystřídaly všechny zúčastněné děti.

Evaluce: Děti tato aktivita velice bavila, neměly problém se zapamatováním slov, tak jak šla postupně za sebou. Samy požadovaly pokračování, proto se některé vystřídaly dvakrát. Při počtu 8 slov si děti vzájemně dopomáhaly názorným ukazováním daného slova. Hra byla ukončena při počtu 10 slov. Poté si zopakovaly společně celou větu i s paní učitelkou.

Grafomotorika

Grafomotorické cvičení – padá lístek ze stromu – Děti kreslí na papír svislé čáry (listí padá rovně) zleva doprava, na samostatný pracovní list klikatou čáru (lístek padá pomalu ve větru) se shora dolů. Společně říkají básničku „*Lístečku z javora, spadl jsi nám do dvora, lístečku z javora, zima už jde do dvora.*“

Očekávané výstupy: Kreslení za pomoci dominantní ruky, nácvik správného držení tužky (špetkový úchop - palec drží tužku, prostředníček podpírá a ukazováček je položen lehce shora), správný sed u stolu (dítě sedí rovně, celá chodidla leží na zemi a ruce jsou pohodlně položené na stole s pokrčenými lokty).

Realizace aktivity: Grafomotorické cvičení začalo uvolnění ramenního kloubu. Děti po vzoru učitelky krouživými pohyby ruky uvolňovaly nejdříve levé a potom pravé rameno, poté levý a pravý loket a nakonec zápěstí. Společně říkají básničku o lístečku. Poté se posadily ke stolečku a začaly s kreslením rovných svislých čar, pokračovaly čarou klikatou. Během práce učitelka kontrolovala správný sed i držení tužky, dětem pomáhala k nápravě.

Evaluce: Děti nejevily o grafomotorické cvičení veliký zájem. Motivací bylo uvolňovací cvičení s básničkou. Některé děti měly správný úchop tužky, u většiny však převládá vadné držení tužky (křečovitě držení, nízké držení, pěstičkový úchop). Svislé čáry zvládly děti bez problémů, klikatá čára dělala většinou problém, ostrý úhel nahrazovaly obloukem.

Hrubá motorika

Hra s názvem „*Chodničky*“ je zaměřena na rozvoj hrubé motoriky, rychlosti a koordinaci pohybů. Jedná se o kolektivní hru, kdy je úkolem jednotlivce přejít označený úsek pomocí položených papírů.

Očekávané výstupy: Rozvoj hrubé motoriky, rychlosti, koordinace pohybu, posílení spolupráce v kolektivu a vzájemné kooperace.

Realizace aktivity: Učitelka dětem vypráví, že celý den hodně pršelo a tráva venku je velice mokrá a studená. Abychom se dostaly za svými kamarády a neměly mokré nohy, musíme použít chodničky, které si samy postavíme. Aktivitu se zúčastnilo 10 dětí, které byly rozděleny do dvou družstev. Učitelka vytyčila prostor pomocí provazu a řekla dětem, že musí tento prostor přejít pomocí papírů, které si budou pokládat před sebe na zem. Názorně ilustrovala. První z dětí v jednotlivém družstvu dostalo do ruky papíry, jeden položilo na zem, stouplo na něj, položilo další, a takto postupovalo až do konce. Potom posbíralo papíry, běželo na začátek, předalo dalšímu kamarádovi z družstva, a ten pokračoval stejným způsobem.

Evaluace: Děti pohybová hra velice bavila, společně se u ní hodně nasmály, zřejmá byla také rivalita mezi jednotlivými týmy. Zadání hry hned pochopily, pomohla také názorná ukázka učitelky. Starším dětem nedělalo problém došlapovat na papír oběma nohama, mladší děti většinou došlapovaly na papír pouze jednou nohou. Byla pro ně těžší koordinace pohybů. Nakonec si děti společně zatleskaly.

Rozvíjení slovní zásoby

Najdi opak – učitelka předloží před dítě kartičku, popíše obrázek, předloží druhou a dítě doplní antonymum ke slovu.

Očekávané výstupy: Dítě dokáže k danému slovu najít slovo opačného významu (antonymum), podpora verbálního myšlení.

Realizace aktivity: Nejdříve proběhla motivace a seznámení s aktivitou. Učitelka pobídla dítě „podívej se na tento obrázek, slon je velký a myš je ...“ dítě samo odpoví „malá“. Poté předloží další kartičku s obrázkem čistého trika, poté obrázek špinavého

trika a dítě řekne „čisté“. Následovaly další obrázky: plný x prázdný, teplý x studený, rychlý x pomalý, sladký x kyselý.

Evaluaace: Aktivitu se účastnily předškolní děti ve věku 5 – 6 let, práce byla individuální. Dětem nedělalo problém najít antonyma ke sloům, největší problém byl se slovem plný x prázdný. Jedno z dětí antonymum nevědělo, další použilo výraz poloprázdný.

Jóga – dechové cvičení

Pozice „**Kočka**“ – velmi dobře působí na zádoové svaly a páteř, zároveň učí spojit pohyb s dýcháním.

Realizace aktivity: Učitelka seznámí děti s pozicí, pro lepší představu ukáže dětem kartičku s obrázkem cviku. Učitelka motivuje děti za pomoci slovního doprovodu:

Každá kočka

Ze sedu na patách se s nádechem zvedneme do kleku a roztáhneme všechny prsty na rukách jako kočičí drápky.

velmi ráda

S výdechem položíme dlaně s roztaženými drápky na zem, srovnáme záda.

protáhne si krásně záda.

S nádechem se lehce prohne v zádech a protáhneme se do dálky za hlavou a zadečkem. Příliš nezakláníme hlavu.

Nahrbí se, koukne k bříšku,

S výdechem vyhrbíme záda, jako kočičí hřbet a podíváme se směrem k pupíku.

posnídala ráno myšku.

Ruce necháme na zemi a zadečkem si sedneme na paty. Čelo můžeme položit na zem.

(Luhanová, 2011)

Evaluaace: Do aktivity se zapojily všechny děti, cvičení probíhalo hravou formou. Děti pečlivě opakovaly jednotlivé pozice, nádech a výdech prováděly vždy podle

instrukce učitelky. Nakonec si zamňoukaly jako kočky s maximálním využitím mimických svalů – „mňauuuu“.

4.4.2 TEMATICKÝ CELEK „MOJE TĚLO“

Zrakové vnímání

Rozlišování lidských emocí podle obrázků. Pojmenování jednotlivé emoce, napodobení emoce podle obrázku a vzoru učitelky.

Očekávané výstupy: Zrakové rozlišení emoce, rozvoj slovní zásoby, posílení mimických svalů v obličeji.

Realizace aktivity: Děti měly k dispozici obrázky, na kterých byly zobrazeny lidské emoce (šťastný, hrdý, netrpělivý, překvapený, smutný, znužený, unavený, naštvaný, vystrašený). Dítě si vytáhlo kartičku, za úkol mělo emoci pojmenovat a předvést. Každé z dětí mělo k dispozici zrcátko, aby mělo možnost svůj výraz vidět a porovnat s emoci na obrázku.

Evaluace: Aktivita probíhala se skupinou dětí. Bylo pro ně těžké poznat emoci podle výrazu obličeje na obrázku, lehce poznaly emoci štěstí, smutku a únavy, ostatní s dopomocí učitelky. Dítě mělo vždy za úkol vybranou emoci předvést, a přitom se dívat do zrcátka, které dětem dopomáhalo s požadovaným výrazem.

Artikulace

Děti provádějí podle vzoru učitelky jednoduché taneční kroky přísunem nohou za současného vyslovování slabik.

Očekávané výstupy: Dítě zvládá základní pohybové dovednosti, reaguje na dané tempo, řádně artikuluje a opakuje slabiky a kroky dle vzoru učitelky.

Realizace aktivity: Nejdříve učitelka předvedla dětem jednoduché taneční kroky, přísuny nohou, za současného vyslovování slabik. Jedna slabika, znamená jeden krok. Potom děti pobídla k napodobování kroků společně s výslovností slabik.

- ta-ta-ta – tři kroky doprava,
- te-te-te – tři kroky doleva,
- ti-ti-ti – tři kroky dopředu,
- to-to-to – tři kroky dozadu,
- tu-tu-tu – otáčení se v rytmu kroků na místě. (Lipnická, 2013)

Evaluace: Na poprvé dětem dělalo velký problém opakování kroků, doleva, nebo doprava. Většina dětí včetně nejstarších má stále velký problém s pravou a levou orientací. Na třetí pokus bylo pozorovatelné velké zlepšení, děti šly již po vzoru správným směrem, dokázaly si také zapamatovat slabiky a kroky těmito slabikami doprovázet. Nakonec jsme vyzkoušely přidat také doprovod vytleskáváním slabik.

Jóga – dechové cvičení

Pozice „*Pozdrav slunci*“ – cvik na podporu správného držení těla a celkový pocit rovnováhy. Posiluje také sebevědomí.

Realizace aktivity: Děti cvičí podle vzoru učitelky, která motivuje básničkou:

Ted' se rovně postavíme a Sluníčko pozdravíme.

Dlaně otoč k Sluníčku, spoj je a dej k srdíčku.

Podívej se k nebi vzhůru, skloň se k Zemi, úctu vzdej a chvíli se nehýbej...

Nahoru své ruce zdvihni, nad hlavou je spoj,

dej je dolů k srdci svému, pozdrav Slunce „HARI ÓM“. (Luhanová, 2011)

Evaluace: Do aktivity se zapojily všechny děti, cvičení probíhalo hravou formou. Děti pečlivě opakovaly jednotlivé pozice podle vzoru učitelky. Jóga děti velice zaujala.

Sluchová analýza – hlásky

Děti podle obrázku seznámíme s částmi lidského těla, jednotlivé části si názorně ukážeme na svém těle. Dětem recitujeme básničku „Moje tělo“, poté z básně vybereme části lidského těla. U jednotlivých slov poznáváme písmeno, na které slovo začíná a na které slovo končí.

Očekávané výstupy: Dítě ve čteném textu pozná jednotlivé části lidského těla, na základě sluchové diferenciaci dokáže určit začínající a končící písmeno.

Realizace aktivity: Nejprve učitelka zopakovala s dětmi části lidského těla, děti si prohlížely obrázek lidské postavy, poté ukazovaly jednotlivé části na svém těle. Učitelka recitovala báseň:

Moje tělo mozek řídí,

oči ty to dobře vidí.

Pod hlavou je krček malý,

na rukách jsou velké svaly.

Na nich máme prstů pět,

spočítáme si je hned.

Děti měly za úkol najít ve slyšeném textu části lidského těla. Nejstarší děti určovaly ve slovech začínající a končící písmeno a provedly rozklad slova na slabiky.

Evaluace: Aktivity se zúčastnily všechny děti ve třídě. Části těla už dobře znaly z předešlého dne, dokonce si pamatovaly i mnoho vnitřních orgánů jako srdce, plíce, žaludek... Učitelka opakovala báseň po verších, děti vždy správně určily požadované slovo (tělo, mozek, oči, hlava, krček, ruce, svaly, prsty). Nejstarším dětem ve většině případů nedělalo problém určit počáteční písmeno ve slově, pouze ve dvou případech určily celou první slabiku. Náročnější bylo určit poslední písmeno ve slově, zde se to podařilo pouze v jednom případě, ve slově *mozek*. Při této aktivitě bylo pozorovatelné, že děti, které docházejí ke klinickému logopedovi mají již s touto prací zkušenosti, stejně tak s rozkladem slov na slabiky.

Fonematické rozlišení

Práce na interaktivní tabuli. Podle obrázku má dítě za úkol pojmenovat danou část lidského těla, určit počáteční písmeno a z nabídky písmen dané písmeno vybrat.

Očekávané výstupy: poznání první hlásky ve slově, sluchová analýzy, zrakové rozlišení, podpora jemné motoriky.

Realizace aktivity: Dítěti je náhodným výběrem programu vybrán obrázek části lidského těla. Úkolem je daný obrázek pojmenovat a určit začínající písmeno ve slově. Dané písmeno je zobrazené na tabuli vedle obrázku, slouží dítěti jako nápověda. Na druhé části tabule jsou různá písmena, dítě v tomto shluku musí dané písmeno poznat a jemným dotykem přetáhnout k obrázku. Dětem byly vybrány obrázky - mozek, lebka, jazyk, nos, ucho, ruka, noha, prst.

Evaluace: K této aktivitě byly vybrány pouze nejstarší děti v rámci předškolní přípravy. Děti správně pojmenovaly vybraný obrázek, správně určily začínající písmena M, L, U, R, P, nepoznaly písmeno J a N. Podle vzoru bezchybně rozeznaly dané písmeno mezi ostatními a přetáhly na předepsaný vzor.

4.4.3 TEMATICKÝ CELEK „TĚŠÍME SE NA VÁNOCE“

Téma je součástí integrovaného bloku „ZIMA“. Toto období zahrnuje čas adventu, zimy a masopustu. Děti získávají povědomí o tradicích, zvycích a symbolech zimního počasí.

Rozvíjení slovní zásoby

„*Písmenko k písmenku*“ – didaktická stolní hra k rozvoji slovní zásoby. Děti se zábavnou formou učí písmenka a vzájemnou kombinací písmenek skládají slova k obrázkům.

Očekávané výstupy: Posílení zrakového vnímání, zrakové paměti, rozvoj slovní zásoby, poznávání písmen a skládání do slov, stimulace myšlení.

Realizace aktivity: Před děti byly rozloženy kartičky s obrázky a každé dítě bylo pobídnuto, aby si vybralo kartičku s obrázkem podle své libosti. Děti vybraly obrázky: dort, kapr, panenka, auto, dárek, hrnek. Jednotlivá slova napsala učitelka na pomocný papír, aby děti měly pomocný vzor, jak se jednotlivá slova píšou – díky tomu pak snáze rozeznaly písmenko, které potřebovaly ke složení slova příslušného obrázku. Společně jsme si slova zopakovali. Poté byly před děti rozloženy kartičky s písmenky, vždy písmenkem dolů. Vybraly jsme společně první obrázek dort, dítě otočilo kartičku s písmenkem a podle vzoru mělo poznat, zda dané písmenko patří k obrázku. Pokud ano, položilo písmenko k obrázku, pokud ne, nechalo si kartičku u sebe. Takto se děti střídaly, dokud nebylo slovo napsané celé. Společně jsme pak opakovali jednotlivá písmena a zkontrolovaly správnost písmen za sebou.

Evaluace: K této aktivitě byly vybrány pouze nejstarší děti ze třídy, aktivita byla součástí pravidelné školní přípravy. Ze začátku se zdála hra dětem náročná, ale poté, co zcela pochopily systém a pravidla hry, stala se zábavnou a jednoduchou. Hra vyžadovala od dětí naprosté soustředění a udržení pozornosti. Podle vzoru dokázaly děti správně určit, zda dané písmenko ke slovu patří, překvapivě zařazovaly písmenka i podle pořadí v daném slově. Hra dětem poskytla spousty zábavy a posílila jejich myšlení a slovní zásobu.

Dechové cvičení

Nejdříve si s dětmi povídáme o Vánocích, vánočním cukroví, a hlavně o perníčkách, které má většina dětí ze všeho nejraději. Vyjmenujeme suroviny, které perníkář k přípravě těsta potřebuje. Vysvětlíme, že hlavní surovinou je mouka, se kterou si pohrajeme. Necháme děti, aby si mouku prohlédly, přivoněly a poznaly pohmatem a pomocí proudu vydechovaného vzduchu si s moukou hrály.

Očekávané výstupy: Dítě dokáže směřovat proud vzduchu přes střed mírně pootevřených rtů a vést výdechový proud určitým směrem.

Realizace aktivity: Děti byly rozděleny do skupinky pro třech. Velký táč byl tenkou vrstvou pokryt moukou. Dětem bylo názorně předvedeno jemné foukání do mouky přes střed mírně pootevřených rtů, které zanechávalo stopu a mouku rozhazovalo okolo. Děti byly jednotlivě povzbuzovány, aby si foukání do mouky vyzkoušely.

Evaluace: Aktivita děti zaujala. Většina dětí dokázala vést jemný proud vzduchu tak, že mouka zůstávala na tácu. Děti samy brzy zjistily, že při změně směru proudu, zůstávají v mouce různé obrazce, otáčením tácu si dopomáhaly k požadovaným motivům.

Artikulační cvičení

„*Vajíčka praskají.*“ Vysvětlíme dětem, že perníkář do těsta přidává vajíčka, která ale ráda praskají. Provedeme následující cvičení:

- Nafouknutí tváře (znázorňuje vajíčko), prudká exploze nahromaděného vzduchu za pomoci hlásky *p*.
- Vypláznutí jazyka a olizování spodního rtu ze strany na stranu (olizujeme ze rtů polevu).
- Olizování horního rtu zleva doprava a naopak.
- Olizování rtů dokola.
- Zavřít pusu, jazykem tlačit do tváří – na tváři se objeví boulička.

Očekávané výstupy: Dítě dokáže napodobit artikulační cviky podle vzoru, ovládá motoriku jazyka.

Realizace aktivity: Artikulační cvičení probíhalo se skupinou dětí. Děti podle vzoru nafoukly tváře s prudkou explozí nahromaděného vzduchu vydechly v podobě hlásky *p*. Opakování proběhlo podle zájmu dětí. Následovaly další artikulační cviky, vypláznutí jazyka a olizování spodního rtu ze strany na stranu, olizování horního rtu, olizování rtů dokola. Posledním cvikem bylo při zavřené puse tlačit jazykem střídavě do tváří.

Evaluace: Nafouknutí tváře nedělalo dětem problém, při výdechu správně vyslovily hlásku *p*. Vyplazování jazyka a olizování spodního a horního rtu také nečinilo potíže,

náročnější pak bylo olizování rtů dokola. Stejně tak i při tlačení jazyka střídavě do levé a pravé tváře, kdy několik dětí nedokázalo tento cvik provést se zavřenou pusou.

Fonematické rozlišování

Co perníkář k práci potřebuje. Říkáme dětem slova, v nichž se nachází hláska *p*, a ony je podle svého uvážení využívají a říkají ve větách.

Perníkář potřebuje...

Perníkář nepotřebuje...

Očekávané výstupy: Dítě se dokáže rozhodnout, co perníkář ke své práci potřebuje. Správná výslovnost hlásky - *p*.

Realizace aktivity: Aktivita probíhala pouze s dětmi ve věku 5 – 6 let v rámci předškolní přípravy. Učitelka řekla slovo, např. padák a dítě mělo říct celou větou, zda *perníkář potřebuje*, nebo *perníkář nepotřebuje* daný předmět (*př. perníkář nepotřebuje padák*). Byla použita slova – padák, pádlo, papír, peníze, piškoty, petržel, poleva, potraviny, prášek do pečiva.

Evaluace: Děti celkem snadno rozeznávaly, které předměty perníkář potřebuje nebo nepotřebuje. Dokázaly odpovídat celou větou. Po vyčerpání připravených slov samy vymýšlely slova, která používala ve větách. Výslovnost hlásky *p* nečinila nikomu potíže.

Rozvoj slovní zásoby

Hledání rýmů – říkáme jednotlivá slova, která nám připomínají Vánoce a ke slovům děti hledají slova, která se rýmují.

Očekávané výstupy: Dítě dokáže k daným slovům vymýšlet slova, která se rýmují, zároveň rozvíjí slovní zásobu.

Realizace aktivity: Aktivita probíhala se skupinou dětí. Nejdříve byly děti pobídnuty, aby samy vymýšlely slova, která jim připomínají období Vánoc. Poté učitelka říkala slova a zároveň děti povzbuzovala k vymýšlení slov, která se rýmují k danému slovu. První slovo určila RYBA a pomohla dětem najít rýmující slovo

CHYBA, dále následovala slova, stromeček, dárek, čertík, stuha, perníček, hvězdička, Ježíšek, led, sněhulák, vločka. Poté děti vymýšlely celé věty k jednotlivým slovům. Například: *Na obloze svítí hvězdička. Pod stromečkem jsem našla dárek.*

Evaluace: Tato aktivita byla pro děti náročná. Ne každé dítě dokázalo vymyslet rým ke slovu, i přesto se pokaždé našel někdo, kdo dokázal rým určit. Děti vymyslely následující rýmy: stromeček – domeček, dárek – párek, čertík – Bertík, stuha – duha, perníček – flíček, míček, hvězdička – kytička, Ježíšek – kožíšek, led – med, sněhulák – pajdulák, vločka – kočka. Následně vymýšlely k jednotlivým slovům jednoduché věty, což jim nedělalo problém.

Hrubá motorika a jemná motorika

Hra „*Na sněhové vločky*“. Po třídě jsou rozmístěné sněhové vločky, které si samy děti vystřihají z papíru, na reprodukovanou hudbu se pohybují po třídě, na smluvený signál (vypnutí hudby) se musí děti postavit na sněhovou vločku. Při každém kole vždy jedna vločka roztaje.

Očekávané výstupy: Dítě manipuluje s nůžkami a rozvíjí tak jemnou motoriku. Reaguje pohybem celého těla na reprodukovanou hudbu, dokáže na určený signál zaujmout dohodnutou pozici. Rozvoj rychlosti a obratnosti.

Motivační říkanka:

Zamrzly rybníky, napadl sníh,

na kopci za domem je slyšet smích.

To děti sáňkují, spolu si hrají,

jiskřičky radosti v očičkách mají. (Novotný Michael)

Realizace aktivity: Aktivitu se zúčastnily všechny děti ve třídě, celkem 12 dětí. Nejprve učitelka dětem povyprávěla, že když sněhová vločka dopadne na zem a není dostatečný mráz, začne na zemi roztávat. Společně si vločky vyrobíme a potom si s nimi zahrajeme. Děti si podle vzoru učitelky přeložily papír a pomocí nůžek vystřihaly drobné vzory, vznikly tak krásné papírové vločky. Ty děti rozmístily po třídě na zem a vyslechly pravidla hry. Učitelka pustila hudbu, děti se začaly po třídě pohybovat

kolem vloček, když byla hudba zastavena, musel každý najít jednu vločku a stoupnout si na ni. Poté byla jedna vločka odebrána (roztála) a stejný počet dětí pokračoval v pohybu. Po vypnutí hudby na jedno dítě vločka nezbyla, šlo si sednout a sledovat hru. Takto hra pokračovala, dokud nezbyly poslední dvě děti.

Evaluce: Děti rychle pochopily pravidla hry. Výroba papírových vloček je velice bavila, byly překvapené, jaké vznikají krásné vzory. Menší děti potřebovaly dopomoc se stříháním. Na hudbu se bezpečně pohybovaly po prostoru třídy, děvčata do pohybu zapojovala i taneční prvky. Na signál všechny děti reagovaly rychlým přesunem na sněhovou vločku. Pokud na dítě sněhová vločka nezbyla, chápavě hru opustilo. Děti pohybová hra zaujala, vyžádaly si její opakování. Po skončení aktivity jsem si sněhovými vločkami vyzdobily nástěnku.

Jóga – dechové a protahovací cvičení

Jógová pozice „**Kobra**“ – posiluje svaly rukou a zad, zlepšuje ohebnost páteře a přispívá ke správnému držení těla, prokrvuje svaly trupu, krku a orgány břicha.

Realizace aktivity: Děti cvičí podle vzoru učitelky, která motivuje básničkou:

Když je kobra zvědavá,

Ležíme na břiše, čelo máme položené na podložce a klidně dýcháme.

hlavu i trup zvedne,

S nádechem zvedneme hlavu vzhůru a odtlačíme se od dlaní, břicho máme stále na podložce.

rozhlédne se, zasyčí

Pomalou otáčíme hlavou do stran a syčíme jako had „sssssss“

a pak si zas lehne.

S dlouhým výdechem položíme čelo na zem a odpočineme si. (Luhanová, 2011)

Evaluce: Do aktivity se zapojily všechny děti, cvičení probíhalo hravou formou. Děti pečlivě opakovaly jednotlivé pozice podle vzoru učitelky, provedly dlouhý výdech.

Zrakové rozlišení

Práce na interaktivní tabuli. Dítě musí v řadě písmen poznat odlišné písmeno a povídat, čím se odlišuje. Vždy se jednalo o řadu stejných písmen, v níž bylo vždy jedno písmeno zrcadlově otočené. Dítě mělo za úkol zrakovým vnímáním rozpoznat odlišné, označit dotykem a vysvětlit, v čem je jiné. Byla použita písmena B, F, K, L, R, C, E, P a D.

Očekávané výstupy: Podpora zrakového rozlišování, rozvoj jemné motoriky a vyjadřovacích schopností.

Evaluace: Práce na interaktivní tabuli je vždy velice kladně přijímána. Pro děti nebyl problém zrakově rozlišit jiné písmeno v řadě. Každé dokázalo slovně odůvodnit, že je dané písmeno otočené. Společně jsme si písmeno pojmenovaly, děti byly pobídnuty k vymýšlení slov začínajících na dané písmeno. Zde už byla potřeba slovní dopomoc učitelky.

4.5 ZÁVĚREČNÁ EVALUACE

Výzkumná část práce byla zaměřena na realizaci logopedické prevence v Mateřské škole Mečeříž a hodnotí jednotlivé oblasti logopedické prevence – dechová cvičení, artikulační cvičení, zrakové a sluchové vnímání, grafomotorika, fonematické rozlišování, podpora jemné a hrubé motoriky, rozvoj slovní zásoby. Součástí aktivit byly také jógové techniky, které jsou vhodné ke vzájemnému propojení dechového cvičení a koordinaci pohybů těla.

4.5.1 OBJASNĚNÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK

Výzkumná otázka č. 1: **Přispějí aktivity k celkovému rozvoji schopností a dovedností předškolního dítěte v rámci logopedické prevence?**

Subjektivním pohledem bylo zjištěno, že aktivity, které byly s dětmi realizovány, vedly k celkovému rozvoji jednotlivých oblastí souvisejících s rozvojem jazykových schopností a dovedností. Při pozorování dětí v delším časovém úseku je znatelný posun v jednotlivých oblastech logopedické prevence. Lze konstatovat, že k fixaci jednotlivých dovedností je velice nezbytné opakování a trénování. Při výchovně vzdělávacích aktivitách s dětmi předškolního věku je nejdůležitější zábavná forma učení, a to zejména formou hry.

Výzkumná otázka č. 2: **Jsou vybrané aktivity v souladu s očekávanými výstupy v rámci logopedické prevence?**

Z pozorování bylo zjištěno, že při pravidelném cvičení a opakování bylo u dětí znatelné zlepšení ve všech oblastech.

Hlavním cílem **dechových cvičení** byl nácvik plynulého dýchání. Při zvolených aktivitách měly děti za úkol měnit intenzitu a směr výdechového proudu, což se dařilo, pouze menším dětem dělalo problém udržet směr výdechového proudu. Do cvičení byly přidány i jógové pozice, které jsou pro nácvik pravidelného dýchání velmi účinné a dětmi kladně přijímány.

Artikulační cvičení bylo zaměřeno na posílení motoriky jazyka, práce se rty, procvičení mimických svalů a nácvik správné výslovnosti hlásky m, š, p. Artikulační cviky prováděly děti vždy po vzoru učitelky, což jim nedělalo problém. Realizace cviku olizování rtů dokola a tlačení jazyka do tváří byla náročnější hlavně pro menší děti. Jedna z aktivit propojila artikulační cvičení s pohybem. Při tomto cviku bylo patrné oslabení v pravolevé orientaci.

Další činnosti se soustředily na podporu **zrakového vnímání a podporu zrakové paměti**. V rámci těchto aktivit poznávaly děti lidské emoce podle obrázků. Úkolem bylo emoce pojmenovat a názorně předvést, při čemž měly k dispozici zrcátko. Touto

hravou formou si rozšířily slovní zásobu, procvičily mimické svaly obličeje, také se od srdce zasmály. Součástí bylo posílení zrakové paměti, které spočívalo v zapamatování si obrázků. Pokud mělo dítě se zapamatováním problém, byla mu nabídnuta slovní nápověda. V rámci zrakového vnímání a fonemického rozlišování byla k rozvoji použita interaktivní tabule. Děti si tak inovativní formou procvičily dané oblasti. Práce je doprovázena melodiemi a ohodnocena příchodem veselého panáčka. Procvičování touto formou je pro děti atraktivní a vždy velice pozitivně přijímáno.

Sluchové vnímání bylo rozvíjeno mimo jiné i formou básně „Moje tělo“. Úkolem dětí bylo ve slyšené básni určit slovo označující část lidského těla, což nedělalo dětem problém. Pro nejstarší děti byl úkol náročnější v tom, že měly u daného slova určit začínající písmeno. To většina dětí určila správně, pouze dvě označily první slabiku. Náročné bylo určení posledního písmene, to se podařilo pouze jednomu chlapci. Rozklad slov na jednotlivé slabiky není dětem ve školce cizí, kromě nejstarších dětí zvládají rozklad i mladší děti.

V námětech bylo uvedeno několik činností na podporu **slovní zásoby**, kde si děti procvičily antonyma ke slovům za pomoci obrázků. Zábavnou formou rozvíjení slovní zásoby bylo také vymýšlení rýmujících se slov k daným slovům. Velice přínosná byla hra „Písmenko k písmenku“, které se zúčastnily nejstarší děti ze třídy v rámci předškolní přípravy. Hra děti velice zaujala, při práci vydržely být soustředěny. Společně se tak učily jednotlivá písmena, která podle vzoru skládaly do slov. Touto hrou nejen rozvíjely slovní zásobu, zrakové vnímání a paměť, ale také stimulovaly své myšlení.

Nejvíce projevují děti zájem o **pohybové aktivity**. Zvolené aktivity byly zaměřené na rozvoj hrubé motoriky, koordinaci pohybů těla, rychlosti, obratnosti a posílení vzájemné spolupráce a kooperace. Stejně tak důležitá byla motivace k aktivitě, ať už říkankou, reprodukcí hudby, nebo výrobou vlastních pomůcek.

Naopak nejméně vyhledávanou aktivitou jsou ve skupině dětí **grafomotorická cvičení**. Dle pozorování převládá u většiny vadné držení tužky – křečovitě držení, nízké držení a pěstičkový úchop. I po uvolňovacím cvičení bylo psaní křečovitě, děti nedokázaly ruku uvolnit, jedno z dětí při psaní vůbec nepokládá předloktí na podložku. Autorka doporučuje se na tuto oblast více zaměřit.

Výzkumná otázka č. 3: **Jak lze hodnotit aktivitu dětí u vybraných činností?**

Na základě pozorování může autorka konstatovat, že největší zájem projevovaly děti o pohybové aktivity podporující hrubou motoriku a jógové cvičení. Stejně tak dávaly přednost více skupinovým aktivitám před individuálními. Velkou motivací byla vlastní výroba pomůcek k daným aktivitám, zejména výroba sněhových vloček z papíru. Velký zájem projevovaly také o dechová cvičení, ke kterým používaly různé pomůcky např. mouku nebo krepový papír. Podobně tomu bylo u aktivit podporujících sluchové a zrakové vnímání. Pokud byly děti dostatečně motivovány a byly zvoleny vhodné a zajímavé pomůcky, přistupovaly k práci se zájmem a nadšením. Mateřská škola Mečeříž využívá v rámci vzdělávání také nové technologie, a to interaktivní tabuli, která se dá velice účelně využít k podpoře jednotlivých oblastí logopedické prevence. Je zřejmé, že u dětí je tato forma vzdělávání kladně přijímána. Menší zájem byl patrný u grafomotorických cvičení, i zde hrála velkou roli motivace např. procvičením, nebo básničkou.

Z pohledu dětí lze usuzovat, že je zvolené aktivity velice bavily. O práci projevovaly spontánní zájem, individuálně navrhovaly možné alternativy práce, často vyžadovaly opakování. Pokud se jim dařilo, vyzařovala z nich radost a neskryvaly ani pocity štěstí a úspěchu. Pozitivní zpětnou vazbou byly reakce rodičů, kteří si zlepšení komunikačních dovedností u svých dětí všimli.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá tématem logopedické prevence a školního vzdělávacího programu v Mateřské škole Mečeříž. Cílem práce bylo sestavit soubor aktivit podporujících jednotlivé oblasti logopedické prevence u dětí a ukázat, že mohou být součástí tematických celků školního vzdělávacího programu mateřské školy. Pozorováním bylo zjištěno, že záměrné a cílené působení na děti má pozitivní vliv na jejich celkový rozvoj a přispívá tak k prevenci vzniku řečových vad.

Práce je rozdělena na dvě základních části, teoretickou a praktickou. Teoretickou část tvoří tři kapitoly. První kapitola vysvětlila pojem komunikace a jednotlivá stádia vývoje řeči u dětí. Popsala základní jazykové roviny v řeči a seznámila s pojmem narušená komunikační schopnost. Součástí byl také pojem logopedická prevence, oblasti, na které se zaměřuje a používané metody v rámci logopedické prevence. Další část se věnovala vzdělávání v mateřské škole, diagnostice předškolních dětí a oblastem, které je třeba rozvíjet a sledovat v rámci předškolního vzdělávání. Poslední část popsala rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání, ze kterého vychází školní vzdělávací program. Každá škola by měla při vytváření školního vzdělávacího programu zohledňovat prostředí, ve kterém se nachází a ostatní možnosti a podmínky školy.

Praktická část bakalářské práce popsala kvalitativní výzkum, a to metodou pozorování, hodnocení a evaluace. Kapitola uvádí realizaci logopedické prevence v rámci předem stanovených cílů, která se uskutečnila ve zvolené třídě mateřské školy. Jednotlivé aktivity probíhaly buďto skupinově nebo podle hodnocení očekávaného výstupu individuálně. Vytvořeny byly zábavnou a hravou formou k podpoře celkového rozvoje.

Výzkumné šetření bylo provedeno na základě vlastních aktivit, které byly pro tento účel vytvořeny. Náměty aktivit zůstanou součástí Mateřské školy Mečeříž jako pracovní materiál. Současně budou nabídnuty pedagogickým pracovníkům, popřípadě rodičům jako inspirace pro volné chvíle se svými dětmi.

Tato práce ukázala, že zapojování logopedických chviliek do běžných vzdělávacích aktivit v mateřské škole má velký vliv na rozvoj řečových dovedností dětí. Zároveň přispívají k prevenci vzniku řečových vad, případně mohou pomoci k odhalení poruch či nesprávného řečového vývoje dítěte. Cíle práce byly naplněny.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BALAŠOVÁ, J. *Kapitoly z logopedie*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-86723-05-4

BEDNÁŘOVÁ J. a ŠMARDOVÁ V. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-1829-0

BERANOVÁ, Z. *Učíme se správně mluvit: logopedické hry a hrátky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, ISBN 80-247-0257-6

KALÁBOVÁ, N. *Pohádkové hry, hrajeme si celý rok*. Praha: Grada, 2003, ISBN 80-247-0498-6

KEJKLÍČKOVÁ, I. *Vady řeči u dětí*, 1. vyd. Praha: Grada, 2016, ISBN 978-80-247-3941-0

KLENKOVÁ, J. *Kapitoly z logopedie I*. 2. vyd. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-88-5

KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1110-9

KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-9340-5

KUTÁLKOVÁ, D. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-115-0

KUTÁLKOVÁ, D. *Vývoj dětské řeči krok za krokem*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1026-9

LECHTA, V. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-801-5

LIPNICKÁ, M. *Logopedická prevence v mateřské škole*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0381-0

LUHANOVÁ, H. *Lali cvičí jógu*. Praha: Lali jóga, 2011. ISBN 978-80-86069-58-6

OPRAVILOVÁ, E. *Předškolní pedagogika*. 1.vyd. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-9087-4

PIPEKOKVÁ, J. (ed.) *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0

PRŮCHA, J. a KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN – 978-80-262-0495-4

SOVÁK, M. *Logopedie předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. SPN -14-749-89

SYSLOVÁ, Z., KRATOCHVÍLOVÁ, J. a FIKAROVÁ, T. *Pedagogická diagnostika v MŠ: práce s portfoliem dítěte*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-132-6

Seznam použitých internetových zdrojů

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Praha: 2021 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>

Sociologický slovník [online]. 2018 [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Pozorov%C3%A1n%C3%AD>

Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Mateřská škola Mečeříž [online]. Mečeříž: 2022 [cit. 2022-12-26]. Dostupné z: <https://www.msmeceeriz.cz/dokumenty/>

SEZNAM ZKRATEK

MŠ – Mateřská škola

NKS - Narušená komunikační schopnost

RVP PV - Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŠVP – Školní vzdělávací program

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 - Vlastní fotodokumentace „PODZIMNÍ POČASÍ“

Příloha 2 - Vlastní fotodokumentace „MOJE TĚLO“

Příloha 3 - Vlastní fotodokumentace „TĚŠÍME SE NA VÁNOCE“

Příloha 4 - Pracovní list

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Grafomotorika

Obrázek 2 - Artikulační cvičení

Obrázek 3 - Rozvíjení slovní zásoby

Obrázek 4 - Zrakové vnímání

Obrázek 5 - Fonematické rozlišování

Obrázek 6 - Jóga (Pozdrav slunci)

Obrázek 7 - Rozvíjení slovní zásoby

Obrázek 8 - Dechové cvičení

Obrázek 9- Jóga (Kobra)

Obrázek 10 - Pracovní list

Příloha 1 - Vlastní fotodokumentace „PODZIMNÍ POČASÍ“

Obrázek 1 – Grafomotorika

Obrázek 2 - Artikulační cvičení

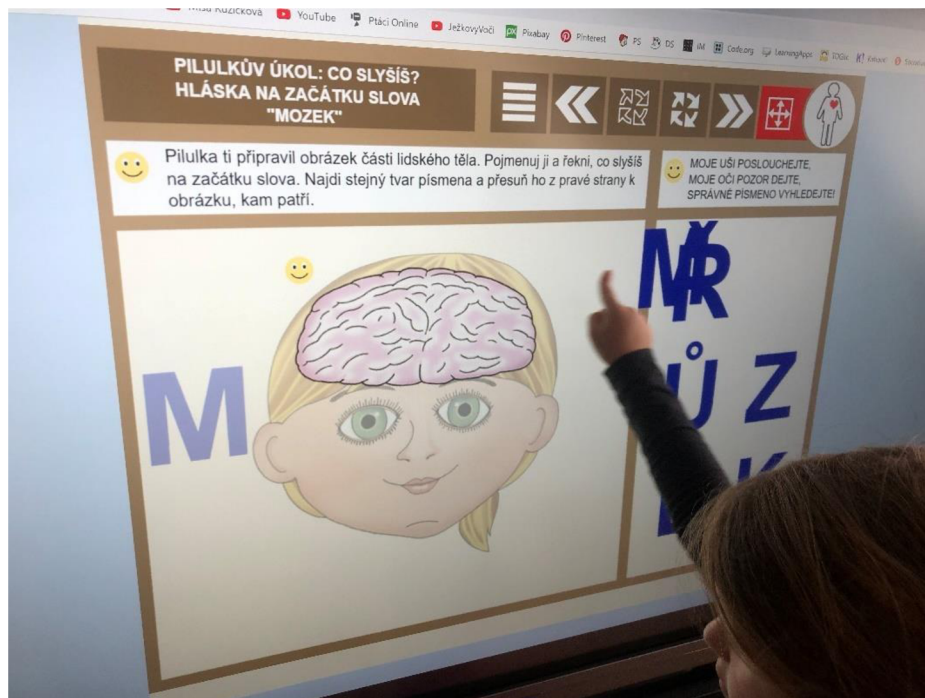

Obrázek 3 - Rozvíjení slovní zásoby

Příloha 2 - Vlastní fotodokumentace „MOJE TĚLO“

Obrázek 4 - Zrakové vnímání

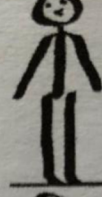
Obrázek 5 - Fonematické rozlišování

Pozdrav Slunci 1

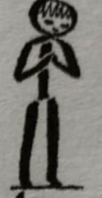
a) Teď se rovně postavíme
a Sluníčko pozdravíme.

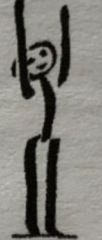
b) Dlaně otoč k Sluníčku,

c) spoj je a dej k srdíčku.

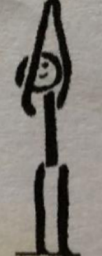
d) Podívej se k nebi vzhůru,

e) skloň se k Zemi, úctu vzdej
a chvíli se nehýbej....

f) Nahoru své ruce zdvihni
nad hlavou je spoj,

g) dej je dolů k srdci svému,
pozdrav Slunce „HARI ÓM“.

Obrázek 6 - Jóga (Pozdrav slunci)

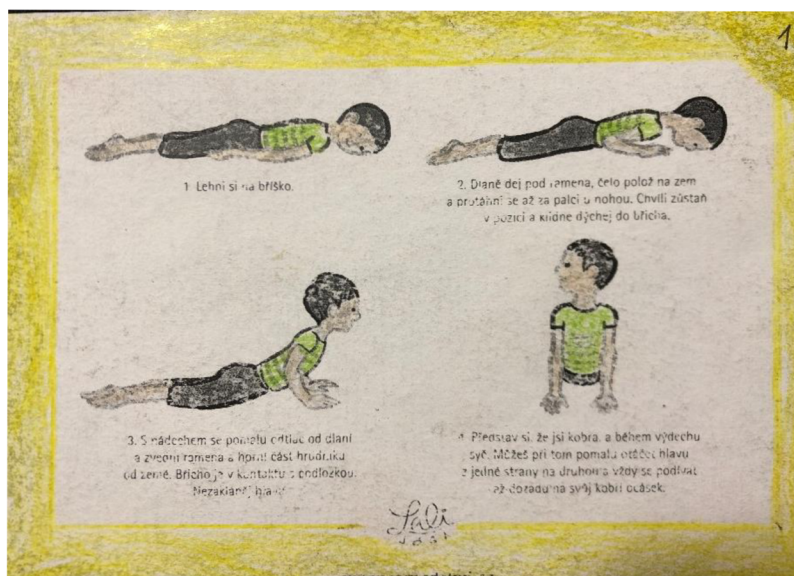
Příloha 3 - Vlastní fotodokumentace „TĚŠÍME SE NA VÁNOCE“

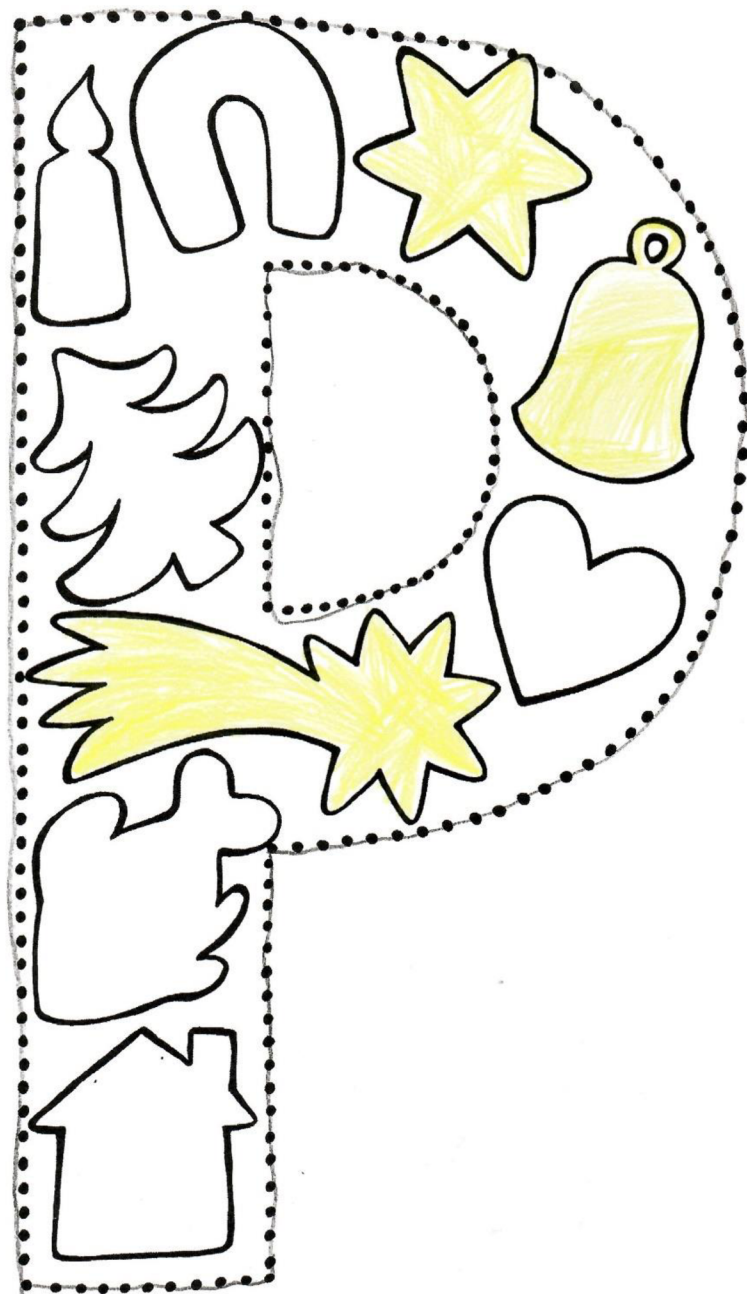
Obrázek 7 - Rozvíjení slovní zásoby

Obrázek 8 - Dechové cvičení

Obrázek 9- Jóga (Kobra)

Obrázek 10 - Pracovní list

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Adéla Dolečková

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: Kombinované studium

Název práce: Logopedická prevence a školní vzdělávací program v Mateřské škole Mečeříž

Rok: 2023

Počet stran textu bez příloh: 48

Celkový počet stran příloh: 5

Počet titulů českých použitých zdrojů: 18

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 3

Vedoucí práce: Mgr. Hana Fleischmannová